

S. Silje Svenningsen

Hvem er de polske kvinnene i Norge?

En narrativ studie av migrasjon og kjønn

Masteroppgave i Likestilling og Mangfold

Veileder: Turid Fånes Sætermo

Medveileder: Berit Gulikstad

Januar 2022

Illustrasjon av Mattis Skjevling

S. Silje Svennungsen

Hvem er de polske kvinnene i Norge?

En narrativ studie av migrasjon og kjønn

Masteroppgave i Likestilling og Mangfold
Veileder: Turid Fånes Sætermo
Medveileder: Berit Gulikstad
Januar 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Kunnskap for en bedre verden

Læringsmål

Læringsutbytte

En student som har fullført programmet, forventes å ha oppnådd følgende læringsutbytte, definert i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskap

Kandidaten har

- avansert kunnskap om det tverrfaglige kjønnsforskningsfeltets sentrale teorier, debatter og kontroverser
- spesialisert innsikt i så vel historiske som samtidige endringsprosesser knyttet til likestilling og mangfold i det norske samfunnet, i lys av internasjonale og globale kontekster
- kunnskap på høyt nivå om hvordan kjønn som sosial og symbolsk kategori kan virke sammen med andre sosiale og symbolske kategorier og fenomener.

Generell kompetanse

Kandidaten kan

- gjennomføre et selvstendig, avgrenset forsknings- og utredningsarbeid i tråd med gjeldende forskningsetiske normer
- anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder i tverrfaglig dialog og samarbeid med andre eksperter
- formidle resultater av eget faglig arbeid muntlig og skriftlig på en selvstendig måte både til eksperter og allmennhet

Ferdigheter

Kandidaten kan

- identifisere og arbeide selvstendig med praktiske og teoretiske problemer knyttet til likestilling og mangfold i konkrete samfunnsmessige sammenhenger
- vurdere og benytte relevante metoder og teorier for undersøkelse og analyse av kjønn og eventuelt andre sosiale kategorier i spesifikke empiriske problemstillinger på en selvstendig måte
- analysere og forholde seg kritisk til problemstillinger knyttet til forståelser av kjønn, likestilling og mangfold på ulike samfunnsarenaer og derigjennom se og anvende flere tilnæringsmåter

Sammendrag

I denne masteroppgaven undersøker jeg hva polske kvinner forteller om sine erfaringer og opplevelser fra migrasjonen til Norge, samt hva de forteller om seg selv. Oppgaven er basert på egen empiri fra seks dybdeintervjuer med polske kvinner som har migrert til Norge. Datamaterialet fra intervjuene presenteres i fire analysekapitler hvor analysegrepet som tas i bruk er tematisk og narrativ analyse.

I det første analysekapittelet analyserer jeg fram kvinnenes selvrepresentasjon som polske kvinnelige migranter på bakgrunn av narrativ om migrasjonsprosessen og motivene for å flytte og bosette seg i Norge. Forskningsspørsmålene jeg stiller i dette kapittelet er: «Hva var kvinnenes motivasjoner for å migrere?», «Hvordan snakker kvinnene om seg selv som migranter?» og «Hvem er historiene konstruert for?».

I det andre analysekapittelet analyserer jeg frem motstanderne i kvinnenes fortellinger og ser på innholdet i det som trer fram som kategoriene den gode morderne polakk og den dårlige tradisjonelle polakk. Spørsmålene jeg stiller her er: «Finnes det en motstander i historiene til kvinnene?», «Hvem er motstanderen ifølge kvinnene?» og «Hva kan fortellingene om motstanderne fortelle oss om kvinnene?»

I analysekapittel tre ser jeg på kvinnenes fortellinger om migrasjonen som en frigjøringsprosess. I kapittelet er funnet at kvinnene kjenner på økt frihet i Norge.

I det fjerde og siste analysekapittelet ser jeg på fortellinger om tilhørighet og ensomhet, og her peker jeg på at kvinners tilhørighet ikke burde ses i sammenheng med om kvinnene bor med mannen sin eller ikke.

Abstract

In this master thesis I investigate the narratives of Polish women regarding their migration experiences before and after moving to Norway, as well as their experiences, both personally and regarding other individuals. The main objective of the thesis is to examine the composition of the female Polish population in Norway, with an emphasis on gender and intersectionality. The thesis is based on empirical data gathered from six in-depth interviews that I conducted with Polish women who decided to migrate to Norway. The empirical data from the interviews is presented through four chapters of analysis. The analysis method used is thematic narrative analysis.

In the first chapter of analysis, I analyze the women's self-representation as Polish female migrants. My findings are that love, adventure, and family - not an existing Polish husband, but parents - are the main motivators for migrating, despite the fact that female motivations for migrating must be seen as complex. Here, I also discuss the message in the narratives for motivations, and I find female agency to be an important trait throughout. My research questions in this chapter are: 1. What are the motivations for migrating? 2. How do the women talk about themselves as migrants? And 3. Who are the narratives constructed for?

In the second chapter of analysis, I examine what the women see as their opponent against their narratives of self-representation. I examine the content and the message of the narratives which are presented as the categories: 'The Good Modern Pole' and 'The Bad Traditional Pole'. Intersectionality was a useful analysis technique in exploring the women's constructed categories, as well as in discovering what the women disclose when distancing themselves from the category 'The Bad Traditional Pole'. Here, my research questions are: 1. Is there an opponent in the narratives? 2. Who is the opponent, according to the women? And 3. What can the stories about the opponents tell us about the women themselves?

In the third chapter of analysis, I examine narratives of migration as emancipation, and if migration is leading the Polish female migrants closer to western feminism. My findings are that the women in this study experience freedom in different ways, but that motivations of freedom are not usually linked with motivations in the decision to migrate.

In the fourth and final chapter of analysis, I explore narratives of belonging and loneliness. Despite the fact that Statistisk Sentralbyrå describes the Polish population residing in Norway as feeling relatively little loneliness, I point out that belonging doesn't always revolve around living together with your husband, and that more research has to be done on 'all the single ladies' who have different migration motivations other than family.

Forord

Da er jeg endelig ferdig med master'n, og endelig kan skuldrene senkes. Jeg har fått mange år bak meg som student, og nå er reisen over. Det jeg kommer til å savne mest som student er så klart å lære nye ting, både faglig, men også om meg selv. Å miste studenrabatten kommer på en god andreplass. Nå må jeg, som alle andre ... betale full pris på øl (gråtefjes). Men fra tull til alvor! Denne oppgaven hadde ikke blitt ferdig om det ikke var for fantastiske mennesker som har bidratt til oppgaven, som har gitt støtte, fine ord, innspill, korrektur og tilbakemeldinger. Det har jeg satt stor pris på.

Jeg må takke mora mi, Gro, du har virkelig ikke gitt opp håpet om at jeg en dag skulle få levere oppgaven min. Nå kan du være stolt! Jeg må takke Mattis for å ha stått i et forferdelig lite likestilt forhold, og det ganske lenge. *No joke*, jeg kan sikkert telle på én hånd hvor mange middager jeg har laget iløpet av de siste åra. Nå kan du slappe av litt og igjen kjenne litt på hvordan det var å være fri! Takk! Mine brødre, Alex og Per, og mine flotte svigersøstre, Line og Ingeborg, dere har alltid støtta meg, takk for pausene dere har tatt med meg under master'n, båtturer, leking med kidsa, fancy middager, fester og fisketurer. Dere er best! Og til min kjære Loke, tusen takk for at du har gjort meg mindre sprø, både fysisk og mentalt, med turer, kos og lek. Ingen er så god som du, vakreste hunden min.

Jeg vil også rette en ekstra takk til Line, svigersøs og *fellow* feminist, for verdifulle kommentarer på analysekapitlene. Takk til Even Karputz, som delte sin egen oppgave med meg. Jeg har fått god nytte av denne. Takk til Christine Eldstad, som gjorde korrektur på et kapittel for meg. Og tusen takk til Courtney Lineback, min tidligere sjef og gode venn, som korrekturleste forordet mitt på engelsk.

Også en stor takk til mine veiledere, Berit Gullikstad og Turid Fånes Sætermo, dere har gitt meg mange gode tips, dere har dytta ting inn med teskje, dere har gitt konstruktive tilbakemeldinger og kommentarer, og dere har ikke gitt meg opp.

Den aller største takken skal alle mine flotte informanter ha. Uten dere, ingen oppgave. Det må jeg si, det var ekstremt gøy å intervju så mange flotte kvinner, med så mange erfaringer, artige historier og en god dose humor. Jeg har ledd og kosa meg så mye både under intervjuene og gjennom lesingen av materialet. Tusen takk for at dere stilte til intervju og ga så mye av dere selv!

S. Silje Svenningsen. Trondheim, mai 2022.

Innholdsfortegnelse

Innhold

Læringsutbytte	I
Kunnskap	I
Generell kompetanse	I
Ferdigheter	I
1.0 Innledning.....	1
1.2 Tidligere forskning.....	1
1.3 Bakgrunn for og begrunnelse av tema.....	3
1.4 Problemstilling.....	3
1.5 Oppgavens oppbygning.....	4
2.0 Analytisk rammeverk og teori.....	4
2.1 Sosialkonstruktivistisk tilnærming.....	4
2.4 Kvinnelig agens og push- og pullfaktorer.....	6
2.5 Kategorisering og annetgjøring.....	7
2.6 interseksjonalitet.....	8
Kapittel 3: Metodisk fremgangsmåte.....	8
3.1 Kvalitativ metode og intervju.....	9
3.2 Kriterier og rekruttering.....	9
3.3 Utvalg.....	10
3.4 Gjennomføring av intervjuene.....	10
3.5 Min rolle som forsker.....	11
3.6 Analysearbeidet.....	12
3.7 Overførbarhet og gyldighet.....	13
4.0 Narrativ selvrepresentasjon blant polske kvinner i Norge.....	13
4.1 Julia og Lenas motivasjoner for å migrere.....	14
4.2 Zuzanna og Amelias motivasjoner for å migrere.....	16
4.3 Zofia og Hannas motivasjoner for å migrere.....	18
4.4 De moderne handlekraftige kvinnene.....	21
5.0 Historienes motstandere.....	22
5.1 Julias historie – «We are not sending our best people here».....	22
5.2 Lenas historie – «Jeg kan egentlig se polakker fra lang distanse».....	24

5.3 Zuzannas historie – Tradisjonelle kjønnsroller og norske menns fordommer	25
5.4 Klasse, kjønn og etnisitet	27
6.0 Migrasjon - en frigjørende prosess?	29
6.1 Julia – «I am more human here, I have more rights.»	29
6.2 Amelia – «I feel like Norway helped me adult.»	31
6.3 Suzanna – «It's not a surprise that women does things»	33
6.4 Zofia – «I Polen er kirka nummer én»	35
6.5 Frihet – Kjønnsroller, femininitet, selvstendighet og religion	36
7.0 Fortellinger om tilhørighet.....	37
7.1 Lena forteller om savnet til familien.....	37
7.3 Hanna om tilhørighet.....	38
7.3 Julia forteller om manglende tilhørighet.....	39
7.5 Prisen man betaler for å migrere	40
8.0 Avsluttende refleksjoner	41
8.1 Et nyansert bilde av de polske kvinnene i Norge	42
8.2 Mitt bidrag til forskning på migrasjon med et kjønnsperspektiv.....	43
8.3 Oppgavens begrensninger og veien videre	43
Noter	44
Litteraturliste	45
Vedlegg	47

1.0 Innledning

«We are not sending our best people here». Denne uttalelsen fra ei polsk kvinne jeg intervjuet i forbindelse med denne masteroppgaven handler om hvilke polakker som kommer til Norge. Utsagnet sier noe om temaet i denne oppgaven – hvem de polske kvinnene i Norge er, og hvem de ikke er.

Siden EU-utvidelsen i 2004 har det ifølge SSB (2016) bosatt seg omtrent 100 000 polakker i Norge, hvor nærmere 40 000 er kvinner. Da polakker i stor grad blir ansett som arbeidsinnvandrere eller familieinnvandrere i Norge, har de ikke rett eller plikt på et introduksjonsprogram, og mange må derfor i stor grad klare seg selv om de ikke får hjelp av bekjente eller for eksempel en arbeidsgiver. I og med at polakkene her til lands blir plassert i disse to innvandringskategoriene, er mesteparten av forskningen som er foretatt også basert på arbeidstilknytning, familieliv og oppdragelse.

Polske kvinner har lenge vært en relativt usynlig gruppe i det norske samfunnet, og vi vet derfor mindre om deres migrasjonsmotiver, integreringsprosess og motiver for å bli boende, dra videre eller hjem igjen. Ifølge Main og Czerniejewska (2017) er det fortsatt mange kunnskapshull når det gjelder polsk kvinnelig migrasjon.

Målet med denne oppgaven er således å bidra med å tette enkelte av kunnskapshullene som finnes om polske kvinner som migrerer til Norge. Gjennom seks kvalitative intervjuer setter jeg et søkelys på kvinnenes fortellinger om sine liv, og erfaringer og opplevelser med livet i Norge og migrasjonsprosessen. I denne oppgaven ses fortellingene i sammenheng med historiske, sosiale og kulturelle prosesser, og fortellingene ses på med et interseksjonelt blikk.

1.2 Tidligere forskning

Mye av den polske migrasjonsforskningen i Norge som kom i kjølvannet av EU-utvidelsen har blitt kritisert av Main og Czerniejewska (2017) for å i stor grad handle om menn. De påpeker dog at det er velbegrunnede årsaker til det, blant annet at forskningen i stor grad handlet om arbeid og at kvinner rett etter EU-utvidelsen ofte var irregulære migranter¹ (Friberg og Tyldum, 2007:27). Dermed var det også vanskelig å forske på deres arbeidstilknytning. At tidligere forskning primært har handlet om menn, har ført til at vi mangler kunnskap om de polske kvinnene, men interessen for emnet har økt de siste årene. Til eksempel har Main og Czerniejewska (2017) skrevet en artikkel om kvinnelig mobilitet mellom Norge og Polen. Her viser de til forskningen om polske kvinner i Norge og internasjonalt, hvilke funn som er blitt gjort og hva slags kunnskap på området som mangler.

Ifølge Main og Czerniejewska er det, som nevnt, fortsatt mange kunnskapshull når det gjelder polsk kvinnelig migrasjon. Eksplisitt peker de blant annet på at vi vet lite om forskjellige migrasjonsmønstre, grunnene bak og konsekvensene av kvinnenes valg om å bli i Polen, dra til Norge alene, eller i følge med partnere. De peker også på at vi vet lite om hvordan kjønn påvirker immigranternes integreringsstrategier og hvordan migrasjon

¹ Irregulære migranter: migrant uten gyldig opphold (Odden, 2018:30)

påvirker kjønnsroller og ansvar i samfunnet man bosetter seg i, eller drar ifra (Main og Czerniejewska, 2017:12). Jeg prøver å følge opp noen av disse manglene i min oppgave ved å belyse kvinnes motivasjoner og ambisjoner som gjør seg gjeldende i valgene ved å dra til og bli værende i Norge (kapittel fire), hvordan kjønn kan ha noe å si for integreringsstrategier (kapittel fem) og hvordan migrasjon påvirker kjønnsroller og ansvar i samfunnet man bosetter seg i (kapittel seks).

Christensen og Guldvik utforsker gjennom sin bok *Migrant Care Workers: Searching for New Horizons* (2014) migranter i omsorgsykker i Storbritannia og Norge. Her skriver de blant annet om motivasjonen bak migrasjon hos arbeidsinnvandrere og ser på forskjellene i motivasjoner i valg av land. De fant blant annet at de som migrerte til Storbritannia hadde valgt landet spesifikt, mens valget av Norge heller var tilfeldig. Izabella Main (2016) har også gjort en komparativ studie som handler om kvinnelige polske migranter og motivasjonene deres for å migrere og bosette seg, riktignok ikke i Norge, men i Barcelona og Berlin. Ved siden av å finne frem til kvinnes hovedmotivasjoner, argumenterer hun for kvinnes agens.

Både Christensen og Guldviks og Izabella Mains funn er viktige utgangspunkt for spørsmålene jeg stilte meg selv da jeg analyserte narrativene brukt i kapittel fire, som handler om kvinnes selvrepresentasjon gjennom migrasjonsfortellingen. Her ser vi at tilfeldighet og agens blir viktige faktorer i budskapet til kvinnene.

Både Pustulka (2015) og Herzeberg (2015) har studert polske kvinners migrasjon som et frigjøringsprosjekt, som for eksempel en 'flukt' fra kjønnsdiskriminerende praksiser i arbeidslivet. Herzeberg fant blant annet at migrasjon er en prosess som leder til dype endringer i personlighet, måter å tenke om seg selv på og forholdene til andre, samt at migrasjon leder kvinner nærmere den vestlige feminismen.

Herzebergs funn om at migrasjon leder kvinner nærmere den vestlige feminismen, og at migrasjon kan lede til endringer i måter å tenke om seg selv på og forholdene til andre, er også et poeng som mitt materiale dreier seg om, og som jeg utbroderer videre om i kapittel seks.

Van Riemsdijk (2010) på sin side, foretok en av de første studiene om polske kvinner i Norge. Denne studien er en hvithetsstudie av polske sykepleiere. Her pekes det på at de polske kvinnene blir markert som 'den andre' av deres medarbeidere og arbeidsgivere.

Denne oppgaven er ingen hvithetsstudie, men med et interseksjonelt blikk har jeg også hatt behov for å tenke med denne kategorien, hvithet, om hva denne markøren kan ha å si eller ikke ha å si i fortellingene.

Dyrlid (2017; 2018) utforsker polakkers situasjon i Norge og tar også for seg annetgjøring, både i sin doktoravhandling «Transnasjonalisme mellom stolthet og stigma» (2017) og i artikkelen «Polakken kan» (2018). Dyrlids forskning inkluderer både polske menn og kvinner og hun peker på at de fortsatt blir assosiert med spesielle segmenter i arbeidsmarkedet. I «Polakken kan» (2018) viser hun til tre subjektposisjoner som er tilgjengelig for polske kvinner og menn i Norge. Det skulle vise seg at kvinnene i studien distanserte seg fra disse posisjonene da de innebar en uønsket tilknytning. Den uønskede tilknytningen var å bli assosiert med en lavere klasse. De negative egenskapene kvinnene her trakk fram var å være en «dum polakk, ha dårlige klær, være bønder i byen, drikke for mye alkohol, ha liten utdanning og leve i uverdige boforhold». Her var det viktig for kvinnene å markere en forskjell (Dyrlid, 2018:142).

Dyrlid har også med sin doktorgrad (2017) og sin artikkel *Polakken kan* (2018) vært til god hjelp da jeg stilte meg spørsmålet om det fantes en motstander i kvinnenens historier. Mine funn i kapittel fem, *Motstandere*, har nemlig en del likhetstrekk med Dyrlids funn. Til eksempel at kvinnene ønsker å skape en distanse til arbeidersubjektet, samt innholdet i denne subjektposisjonen.

1.3 Bakgrunn for og begrunnelse av tema

Min personlige interesse for valg av tema har kommet gjennom vennskap med kollegaer, hvor mange har vært fra sentral- og Øst-Europa, men også gjennom studieløpet mitt som har bestått av historie, sosialantropologi og likestilling og mangfold. I disse studiene har jeg fått en interesse for temaene migrasjon, transnasjonalisme, kjønn og mangfold. I samtaler med mine tidligere kollegaer, med hovedsakelig opphavsland i Ungarn, Polen og Slovakia, har vi pratet mye om hvordan det er å bo i Norge, arbeide her, om språk, nettverk og kjønnsforskjeller fra land til land. Disse samtaler har sammen med mine faglige interesser vært med på å inspirere meg til å utforske migrasjonens kjønnede aspekter.

Valg av tema har også blitt tatt på bakgrunn av at det er faglig behov for mer forskning på polske kvinner i Norge. For selv om de polske kvinnene utgjør en stor gruppe i Norge, har vi hørt og sett lite til dem både i media, forskning og politikk.

Min studie kan bidra til å nyansere bildet av kvinnelige polakker i Norge, og kanskje også bildet av andre kvinner som migrerer fra Øst-Europa. I denne oppgaven pekes det både på muligheter og utfordringer kvinnene møter på i det norske samfunnet. Videre ser jeg på hvilke måter kvinnene føler tilhørighet på og ikke, og studien vil forhåpentligvis ha relevans for forståelsen av kvinnelig migrasjon.

1.4 Problemstilling

Oppgavens formål er å nyansere bilde av de kvinnelige polakkene som kommer til Norge og bidra til forståelsen av kvinnelig migrasjon. Oppgavens problemstilling er følgende:

«Hvem er de polske kvinnene i Norge?»

Hvert av analysekapitlene tar utgangspunkt i forskningsspørsmål som sammen skal svare på min problemstilling ovenfor.

I første analysekapittel, kapittel fire, stiller jeg forskningsspørsmålene:

1. Hva var kvinnenens motivasjoner for å migrere?
2. Hvordan snakker kvinnene om seg selv som migranter?
3. Hvem er historiene konstruert for?

I kapittel fem stiller jeg forskningsspørsmålene:

1. Finnes det en motstander i kvinnenens historie?
2. Hvem er motstanderen, ifølge kvinnene?
3. Hva kan fortellingene om motstanderne fortelle oss om kvinnene?

I kapittel seks stiller jeg forskningsspørsmålene:

1. Har frigjøring hatt noe å si for kvinnens valg om å migrere?

2. Leder migrasjonen kvinnene nærmere den vestlige feminismen?
3. Opplever kvinnene en endring i forståelsen av kjønnsroller etter migrasjonen?
3. Har feminine idealer endret seg i løpet av migrasjonsprosessen?

Og i siste analysekapittel, kapittel sju, stiller jeg forskningsspørsmålet:

1. Føler kvinnene på ensomhet, og i hvilke tilfeller?

1.5 Oppgavens oppbygning

Her vil jeg presentere prosjektets videre utforming og kapitlenes innhold.

Kapittel 2: *Analytiske grep og teori* viser det teoretiske rammeverket for oppgaven min. I dette kapitlet redegjøres det også for de analytiske grep jeg har tatt i bruk.

Kapittel 3: *Metodisk fremgangsmåte* tar for seg metodiske valg som er tatt i arbeidet med masteroppgaven. I kapitlet redegjøres det for kvalitativ metode, og min fremgangsmåte for rekruttering og utvalg blir beskrevet. Det reflekteres her over mulige etiske problemer og hvordan disse har blitt løst.

Kapittel 4 – *Narrativ selrepresentasjon blant polske kvinner i Norge* er oppgavens første analysekapittel. I dette kapitlet analyserer jeg innholdet i kvinnenes migrasjonsfortellinger, og her ser jeg både på innhold og budskap.

Kapittel 5 – *Motstanderne* er det femte kapitlet, og der analyserer jeg jeg frem motstanderne i kvinnenes fortellinger og reflekterer over hva dette kan ha å si for kvinnenes identitetskonstruksjon.

Kapittel 6 – *I Migrasjon – en frigjørende prosess?* ser jeg på narrativ fra fire av kvinnene hvor de forteller om erfaringer som får dem til å føle seg fri.

Kapittel 7 – *Fortellinger om tilhørighet*, ser jeg på kvinnenes utsagn og narrativ om følelser av ensomhet i tilknytning til SSBs funn om at polske kvinner er lite ensomme i Norge.

Kapittel 8: *Avsluttende betraktninger* inneholder oppsummering av funnene fra analysekapitlene og veien videre.

2.0 Analytisk rammeverk og teori

I dette kapitlet greier jeg ut om oppgavens teoretiske rammeverk og analytiske grep. Datamaterialet i oppgaven er analysert med de teoretiske perspektivene jeg gjør rede for her. Da teori skal være anvendbart for analysen, forklares det i dette kapitlet om oppgavens vitenskapeteoretiske tilnærming, om narrativ teori, narrativ analyse og de analytiske grepene jeg har brukt i oppgaven.

2.1 Sosialkonstruktivistisk tilnærming

Sosialkonstruktivismen er en fellesbetegnelse for mange nye teorier om kultur og samfunn (Jørgensen og Phillips, 1999:13). Tilnærmingene ser ofte på kultur som flytende

og mangfoldig (Martinussen, 2004:52). Ifølge Burr (2015:2) er det flere faktorer som inngår i en sosialkonstruktivistisk tilnærming, blant annet at man har forståelse for at man ikke kan besvare spørsmål som omhandler alle mennesker da måten vi forstår verden på er kulturelt og historisk spesifikk (Burr, 2015:4). Burr nevner også at vår viten om verden og vår felles måte å forstå den på er konstruert mellom mennesker, altså at vår kunnskap fås gjennom sosiale interaksjoner, samt at sosiale interaksjoner kan produsere flere forskjellige sosiale konstruksjoner av hendelser og endre seg i takt med kunnskapen vi tilegner oss (Burr, 2015:5). Innenfor det sosialkonstruktivistiske perspektivet er vi særlig opptatt av å studere hvordan deltakere skaper mening, eller en forståelse av sin virkelighet gjennom deres erfaringer og opplevelser (Tjora, 2018:115).

I min oppgave bruker jeg en konstruktivistisk tilnærming da jeg er opptatt av meningsproduksjon, og ser denne produksjonen i sammenheng med identitetsskapende prosesser. Jeg forstår også at min posisjon i intervju situasjonen bidrar til å skape materialet (Thagaard, 2013:95; Martinussen, 2004:52).

I denne oppgaven tar jeg også i bruk narrativ tilnærming. Denne tilnærmingen tar for seg meningskaping, som er en sosialt delt prosess (Murray og Sools, 2014:134-135) og som dermed gjerne kan plasseres innenfor sosialkonstruktivismen. Jeg forteller mer om narrativ teori og analyse i de neste underkapitlene.

2.2 Narrativ teori

I materialet mitt forelå det mange gode fortellinger om hvem kvinnene var og ikke var. Jeg var opptatt av hva kvinnene fortalte om seg selv gjennom migrasjonsprosessen, og dermed om fortidige og nåtidige erfaringer og opplevelser i og med at kvinnene fortsatt er boende i Norge. Jeg har derfor valgt å ta i bruk narrativ teori når jeg analyserer materialet mitt, på grunnlag av at identitetsskaping er sentralt innenfor en narrativ tilnærming (Thomsen et al, 2016:14, Riessman, 2008:8).

Narrativ er blitt brukt som en måte å forstå erfaring på i samfunnsfaglig sammenheng siden 1980-1990-tallet (Cain et.al. 2013:574). Narrativ legger vekt på meningskaping, fortellinger, det som fortelles og hvordan ting fortelles (Murray og Sools, 2014:134; Thomsen et al., 2016:13-14; Martinussen, 2004:62).

Narrativ forskning er mangfoldig og byr på flere tilganger og metoder (Thomsen et al., 2016:13), og i forskningen legger vi vekt på fortellinger, både innholdet i fortellingene og hvordan ting fortelles kan studeres (Thomsen et.al. 2016:13).

Begrepet narrativ blir ofte brukt i betydning av historie eller fortelling, og i denne oppgaven behandler jeg de to som synonymer. I forskningssammenheng finnes det dog ingen eksakt definisjon på narrativ, eller hvordan narrativ skal forstås eller analyseres (Thomsen et al, 2016:18; Riessman, 2008:3; Phoenix, 2016:57; Cain et al., 2013:574). Likevel blir begrepet definert ganske likt av flere, blant annet som: «en rekkefølge av begivenheter eller hendelser hvor den som forteller, formidler sin forståelse av sammenhengen mellom de hendelser hun eller han beskriver» (Thagaard, 2013:130), og «en beskrivelse av et avgrenset og sammenhengende hendelsesforløp» (Johannesen et al, 2018:99). Riessman på sin side unngår å definere narrativ i forskningssammenheng, men forklarer at fortelleren i historiefortelling i hverdagen kobler hendelser i en sekvens som viser seg definerende for senere handling og for betydningen fortelleren vil at lytterne skal sitte igjen med (Riessman, 2008:3).

Identitet og sosiale posisjoneringer, som er sentralt for meg i denne oppgaven utforskes både gjennom det som blir kalt «store» og «små» fortellinger (Phoenix, 2016:59). Store fortellinger har søkelys på biografisk innhold som personlige, fortidige opplevelser. I analyse av store fortellinger ser man på innholdet i den biografiske historien, for eksempel fortellerens refleksjon over sin tilværelse og episoder som har formet deres liv (Phoenix, 2016:60). Små fortellinger ble utviklet som en kritikk av de store fortellingene og hvordan de ikke tok for seg hvordan narrativ skapes. Små fortellinger setter søkelyset på små historier som vi for eksempel forteller hverandre i hverdagen og man ser her etter hvordan narrativ gjøres og løser bestemte oppgaver som identitetsdannelse (Phoenix, 2016:61). Selv om små fortellinger ble utarbeidet som en kritikk av store fortellinger er det i dag enighet om at begge deler er viktige, store og små fortellinger er ikke binære enheter, men komplementære (Phoenix, 2016:58-59). Store og små fortellinger kan også forstås på andre måter, for eksempel som et skille mellom kollektive og individuelle fortellinger. Jeg er opptatt av begge deler når jeg utforsker min problemstilling.

Plottet har også vært viktig for meg under analyseringen. Jeg har fulgt den røde tråden i historiene, og sett på hvordan fortid og nåtid skaper mening (Thomsen et al, 2016:14).

2.3 Narrativ analyse

Narrative undersøkelser tar for seg innhold, dette kan være hva som blir sagt, skrevet eller vist (Riessman, 2008:53). Det er viktig å analysere narrativ da man i fortellinger om seg selv og andre konstruerer en identitet, om hvem man er og hvem man ikke er (Yuval-Davis, 2006 i Riessman, 2008:8).

Riessman skiller mellom tre forskjellige tilnæringsmåter for narrativ analyse; tematisk analyse, strukturell analyse og dialogisk/performativ analyse. Noen vil også kalle disse oppdelingene for analyse av store fortellinger, små fortellinger og en blanding av disse.

Den tematiske analysen ser i all hovedsak på innholdet i hva som blir kommunisert i fortellingen, mens den strukturelle tilnærmingen konsentrerer seg mer om strukturen i historien (Riessman, 2008:73). I min analyse bruker jeg tematisk narrativ tilnærming og struktur i varierende grad, for eksempel i sammenheng med hvordan enkelte ting blir uttalt sarkastisk av kvinnene jeg har intervjuet. Jeg har også brukt hjelpemidler å tenke med i den narrative analysen. Jeg har tatt i bruk hovedpersoner, motstander og budskap. (Johannesen et al., 2018:113-114), og jeg har brukt identitetsskaping, motstander, begynnelse, slutt, kategorisering, agens og interseksjonalitet som analytiske grep i analyseringen. Samtidig har jeg under analyseringen stilt spørsmål til materialet, blant annet hvorfor strukturen på hendelsene i historien er slik den er og hvilke kulturelle ressurser som nedtones eller tas i bruk. (Riessman, 2008:11; Thomsen et al., 2016:19).

2.4 Kvinnelig agens og push- og pullfaktorer

I sosiologisk forstand diskuteres ofte push- og pullfaktorer som bakgrunn for menneskers migrasjon. Mens økonomiske kriser og arbeidsledighet i hjemlandet viser til eksempler på pushfaktorer, kan pullfaktorer for eksempel vise til land hvor det er høyere lønn, god velferd og gode arbeidsvilkår (Odden, 2018). Et annet perspektiv i migrasjonsforskning er å utforske 'human agency'. Med dette perspektivet tenker man at uansett hvor mye

noens valg virker å være styrt av sosiale forhold, som økonomiske kriser og arbeidsledighet, er det alltid en stor del av migrasjonen som individuelt er valgt, enten om det er ønsket eller ikke (Christensen og Guldvik, 2014:12). Med kvinnelig agens ser man altså de migrerende kvinnene som aktører for en målretta migrasjon.

Det er flere som tar i bruk dette perspektivet blant annet Main (2016), som peker på kvinnelig agens i beslutningstaking om migrasjon og bosettelse. Hun undersøker kvinnenes posisjon som aktører: «De utfører deres migrasjonsplaner gjennom å bedre sin utdanning, karriere eller sitt sosiale liv og familieliv» (Main, 2016:65).

Pustulka viser på sin side hvordan migrasjon for bedre arbeidsvilkår subjektivt kan tolkes i sammenheng med oppnåelser og kvinnelig agens (Pustulka, 2015:85).

Olwig (2018) skriver også om agens og hun forteller at karibiske migranter i Danmark presenterer seg gjennom narrativ om eventyr hvor de ser seg selv som verdensutforskere: «på den måten hevder de seg selv som aktører innenfor en global arena» (Olwig, 2018:156). Gjennom analyseringen av migranters narrative selvrepresentasjoner i samfunnet de flytter til kan man få ny innsikt i synet på migranter som handlende og reflekterende subjekter (ibid).

Herzeberg på sin side skriver at selve flyttingen gjør kvinnelige migranter uavhengige deltakere i migrasjonsprosessen hvor de realiserer sine egne behov og livsplaner (Herzeberg, 2015:183).

Kvinnelig agens er et begrep som har vist seg viktig i analyseringen i mitt materiale, og som er svært fremtredende i kvinnenens narrativ. Og selv om vi kan snakke om privilegerte mobile polske kvinner som handlekraftige, har jeg også fått nytte av å tenke med begrepene push- og pullfaktorer i denne oppgaven. I denne oppgaven kan vi se at push- og pullfaktorer trekkes frem i kvinnenens narrativ, og ei av kvinnenne peker eksplisitt på slike faktorer som bakgrunn for å dra, men at disse faktorene i sin helhet tones ned og ikke brukes som en hovedforklaring ved valget om å migrere. De gangene jeg har fått bruk for «å tenke» push- og pullfaktorer, har jeg tenkt: «Kan det være push- og pullfaktorer her, tones de i så fall ned, og hvorfor?».

2.5 Kategorisering og annetgjøring

Kategorisering og annetgjøring har vist seg viktig i mitt materiale. Kategorisering er brukt i kapittel fem, hvor kvinnene konstruerer bilde av sin motstander. Her plasserer jeg motstanderen og de sosiale kategoriene motstanderen assosieres med kategoriseringer som jeg kaller 'den gode moderne polakk' og 'den dårlige tradisjonelle polakk'. Annetgjøring er på sin side ikke et begrep jeg har brukt i mitt materiale, da dette er et begrep forbundet med majoritet og minoritet (Gullikstad, 2010). Likevel har jeg brukt annetgjøring som et begrep å tenke med i kapittel fem, hvor kvinnene konstruerer et bilde av «vi» og «dem».

En av dem som var tidlig ute med å bruke «den andre» var Simone de Beauvoir i hennes verk *Det annet kjønn* fra 1949 (Sampson, 2008:42). Beauvoir så det historiske samfunnet som patriarkalsk hvor mannen er norm for mennesket. I samfunnet Beauvoir

skisserer var mannen sentrum av universet, en representant for menneskeheten. Mannen var med andre ord absolutt, mens kvinnen i dette samfunnet var «den andre» (Beauvoir, Moi og Christensen, 2000:16).

Ifølge Hylland Eriksen (2011:98-99) er det første leddet i å skape bilder av «de andre», å kategorisere dem som bevisst eller ubevisst nyttes som kontrastering. Hvilken som helst attributt ved mennesker eller verden kan i prinsippet brukes i kategorisering. Beskrivelser av den andre som en avviker, både tidligere i historien og i dagens mediebilder, er nesten alltid stereotype. Ofte settes den andre i sammenheng med negative egenskaper (Ytrehus, 2001:2). I beskrivelsen av den andre er det et «vi» som har positive egenskaper den andre ikke har. Med andre ord speiler forestillinger om den andre hva «vi» ikke er og «vårt» selvbilde konstrueres som «normalt», mens den andre konstrueres som avviker (Ytrehus, 2001:2).

Jeg har brukt tankene om den andre i analyseringen av materialet til kapittel fem. Her har jeg både tenkt på det Hylland Eriksen sier, at kategorisering nyttes som kontrastering, og jeg har tenkt med det Ytrehus forklarer, hvordan forestillinger om andre viser til hva kvinnene ikke er. Teori om den andre har vært nyttig å tenke med da kvinnes fortellinger om andre er brukt for å analysere frem identitetsskapende prosesser. (Ytrehus, 2001:2).

2.6 interseksjonalitet

Interseksjonalitet oppstod i kjølevannet av kritikken mot den hvite feminismen hvor svarte kvinner ikke hadde noen plass. Begrepet ble først introdusert av Kimberly Crenshaw i 1989 (Yuval, 2006:193). Interseksjonalitet er en analyse som tar for seg flere sosiale inndelinger, for eksempel kjønn, rase, etnisitet og klasse (ibid). Hovedmålet med interseksjonell analyse er ifølge Christensen og Jensen (2012:110) «å utforske kryssende mønstre mellom forskjellige makstrukturer og hvordan mennesker samtidig er posisjonert, eller posisjonerer seg selv i flere kategorier».

Den interseksjonelle tilnærmingen er basert på et prinsipp som ser på forskjellige sosiale kategorier som like viktige i og for seg, men også viktig i hvordan de former hverandre i sosiale forskjeller eller systemet av undertrykkelse, og i det å lage komplekse identiteter (Christensen og Jensen 2012:110). I en interseksjonell analyse er det viktig å forstå de grunnleggende forskjellene mellom sosiale kategorier og at formene for differensiering arbeider forskjellig både når det kommer til struktur og identitet.

Interseksjonelle tilnærminger kan bidra til å belyse kategorier som minoritet og majoritet, og hvem som er moderne og ikke moderne i et samfunn (Christensen og Jensen).

Interseksjonalitet har vært et fruktbart begrep å tenke med i denne oppgaven. Sosiale kategorier som kjønn og etnisitet har vært viktig gjennom hele oppgaven, men også klasse.

Kapittel 3: Metodisk fremgangsmåte

For å sikre kvalitet ved forskningen er det viktig å vise til prosjektets reliabilitet. Reliabilitet betyr egentlig at en annen forsker som bruker den samme metoden som deg skal kunne komme frem til det samme resultatet (Thagaard, 2013:202). I kvalitativ forskning argumenterer man gjerne for forskningsens reliabilitet ved å gjøre data og utviklingen av dataene gjennomsluttlige for leseren. I dette kapittelet ønsker jeg derfor å gjøre rede for mine metodiske valg, så leseren får mulighet til å forstå hvordan datamaterialet mitt er skapt, og hvilke metodiske valg som er blitt tatt i henhold til innsamling av data og analysen av empirien.

3.1 Kvalitativ metode og intervju

Jeg har valgt å ta i bruk kvalitativ metode hvor jeg bruker transkriberte dybdeintervjuer som grunnlag for empiri i mitt prosjekt. Bakgrunnen for valget av metode er at den kvalitative metoden best kunne belyse min problemstilling. En kvalitativ tilnærming brukes ofte, i følge Thagaard (2013:11), for å oppnå forståelse for sosiale fenomener, og dybdeintervjuer brukes når man vil studere meninger, holdninger og erfaringer (Tjora, 2018:114). Dette er i tråd med det jeg ville undersøke i denne oppgaven. Formålet med kvalitativ metode og intervju er nemlig å få fylldig informasjon om andres livssituasjon gjennom fortellerens perspektiver på temaene vi prater om (Thagaard, 2013:95).

Ifølge Thagaard gir intervjuet også informasjon om personers opplevelser, synspunkter og selvforståelse (Thagaard, 2013:13), noe som har vært viktig i dette prosjektet da narrativ om migrasjon består av både fortidige og nåtidige opplevelser og erfaringer. Det var kvinnes historier jeg var opptatt av i sammenheng med kjønn og interseksjonalitet, og det har derfor også vært en strategi å se på holdninger og meninger, motivasjoner og ambisjoner, og hvordan meningsskapende prosesser har endret seg over tid og sted.

3.2 Kriterier og rekruttering

Jeg hadde flere kriterier når det gjaldt utvalg av informanter i prosjektet mitt. I tittelen på prosjektet fremtrer to av dem, kjønn hvor jeg har valgt kvinner, og etnisitet, at de opprinnelig kommer fra Polen. Andre utvalgs-kriterier i prosjektet var språk og alder. Deltakerne måtte være over 18 år og kunne kommunisere enten på engelsk eller norsk. Da utgangspunktet mitt var å intervju om integrering, ville jeg ikke ta i bruk tolk, fordi jeg da tenkte at språkkriteriet var sentralt. Alderskriteriet ble satt på grunnlag av at jeg ville intervju kvinner med erfaringer både fra Norge og Polen, og som hadde erfaringer i utdannings- og arbeidsliv, med tanke på mine intervju-spørsmål. Jeg satt ikke en øvrig aldersgrense da det kunne ha utelukket personer som også er relevante for studien (Kristensen & Ravn, 2015:730).

Da kriteriene var ferdig utformet stod rekruttering av deltakere for tur. For å komme i kontakt med mulige intervju-personer tok jeg kontakt med en polsk organisasjon, en kvinneklubb for fremmedspråklige, samt en polsk kvinne jeg kjente fra før, som jeg i oppgaven kaller Zuzanna. Den polske organisasjonen og kvinneklubben for fremmedspråklige kontaktet jeg via e-post, mens jeg kontaktet Zuzanna personlig gjennom en sosial plattform. Henvendelsene til de mer formelle organisasjonene førte ikke frem, dermed ble den første kvinnen jeg intervjuet, Zuzanna, også en god hjelper

videre i prosessen med rekrutteringen av de andre deltakerne i studien. En av kvinnene som deltok var en bekjent av Zuzanna, og hun ble dermed rekruttert gjennom snøballmetoden. Snøballmetoden er kjent for å kunne skape etiske problemer ved at personen forskeren har kontakt med foreslår andre personer til studien uten at disse har gitt sitt samtykke (Thagaard, 2013:62). Dette problemet unngikk Zuzanna og jeg ved at Zuzanna videreformidlet informasjon om prosjektet, samt min kontaktinformasjon, uten å nevne navn eller andre detaljer hos den mulige deltakeren til meg. De resterende fem tok kontakt med meg gjennom et innlegg Zuzanna skrev på vegne av studien min i en polsk Facebook-gruppe. Zuzanna brukte dermed sin uformelle posisjon til å opprette kontakt mellom meg og mulige intervjupersoner (Kristensen & Ravn, 2015:725). Den polske Facebook-gruppen består, som Zuzanna forklarte meg, av nærmere 4000 medlemmer og av «polske mennesker i alle aldre, i forskjellige yrker og som bor i byen eller omegn». Innlegget Zuzanna skrev, ble skrevet både på polsk og norsk, og inkluderte mine kriterier om alder, språk, kjønn og etnisitet.

3.3 Utvalg

Kvinnene som har deltatt i prosjektet utgjør det vi kan kalle et tilgjengelighetsutvalg. Tilgjengelighetsutvalg er en fremgangsmåte som er basert på å velge ut deltakere som er tilgjengelige for forskeren (Thagaard, 2013:61). Denne fremgangsmåten er heller ikke unntatt etiske problemer. Ifølge Thagaard (2013:62) består ofte slike utvalg av mennesker med høyere utdanning og som ikke har noe imot å delta i forskningsstudier. Dette kan være et relevant problem for mitt prosjekt da de fleste kvinnene som har deltatt nemlig har høyere utdanning og dermed mest sannsynlig er fortrolige med forskning. Det kan dermed tenkes at kvinnene som ble rekruttert til studien ville være med fordi de har følt at de kan bidra med informasjon eller fordi de ville ta opp noe med meg som forsker. Et av mine analysekapitler viser for eksempel at flere av kvinnene ønsker å distansere seg fra arbeidsubjektet, en identifikasjon kvinnene henholdsvis assosierer med polske menn og klassen de tilhører. I og med at vi hører mye om polske menn i media, ofte i utnyttet eller i negativ forstand (Dyrlid, 2018:132), er kanskje ønsket om å bli med, nettopp for å vise at kvinnene ikke tilhører samme klasse.

Snøballmetoden, som jeg har brukt i rekrutteringen av utvalget, kunne også ha vist seg problematisk, da det er sannsynlig at man får et utvalg som består av personer fra samme nettverk (Thagaard, 2013:62). I og med at snøballmetoden kun ble brukt i rekrutteringen av ei av kvinnene, har jeg fått et utvalg bestående av kvinner fra forskjellige miljøer, med ulike erfaringer og opplevelser. Kvinnene jeg har intervjuet kommer fra forskjellige steder i Polen, de er i forskjellige aldre og alle har forskjellige yrker. Felles for de fleste er at de har høyere utdanning og felles for alle er at de nå bor i samme by. Det er dog ikke til å komme unna at alle som har deltatt, er mennesker som har respondert positivt til forespørselen om intervju. Jeg får ikke historiene til dem som ikke responderer positivt (Kristensen & Ravn, 2015:725). De seks kvinnene i studien er anonymisert og tildelt fiktive navn: Julia, Lena, Zuzanna, Zofia, Amelia og Hanna.

3.4 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene mine foregikk over sommeren 2019, enten i kvinnenens hjem eller på kafeer. Sted og tid lot jeg være opp til kvinnene selv. Før jeg gikk i gang med intervjuene hadde

jeg gjerne en uformell prat med kvinnene på forhånd, ofte fordi vi møttes en plass og gikk sammen til en kafé eller lignende. Da vi hadde satt oss ned fortalte jeg kvinnene at prosjektet var meldt til NSD (norsk senter for forskningsdata) og at de hadde rettigheter med tanke på konfidensialitet og anonymitet. Jeg informerte dem også om at de til enhver tid hadde rett til å trekke seg fra eller be om innsyn i studien. Jeg spurte om kvinnene ønsket informasjonsskrivet på engelsk eller norsk, og ba dem deretter lese igjennom og signere skrevet. Jeg tilbød dem også et informasjonsskriv med min signatur på som de kunne ta med hjem. Deretter forklarte jeg dem om bruken av lydopptaker og hvilke sikkerhetstiltak som ble tatt i bruk i henhold til oppbevaring og bruk av data og informasjon om kvinnene. Blant annet at det ville bli brukt sikre servere gjennom universitetet og at all informasjon ville bli slettet ved prosjektets slutt.

Jeg hadde planlagt å følge intervjuguiden min så godt det lot seg gjøre, slik at det skulle bli enklere å finne frem til de samme samtaleemnene under analysedelen i prosjektet. Å følge intervjuguiden ble allikevel ikke enkelt da det ble mange digresjoner og andre spennende temaer som dukket opp underveis. Til eksempel pratet flere av kvinnene mye om helse, språk og forskjeller fra Polen til Norge. Intervjuene ble dermed relativt semistrukturerte, hvor enkelte intervjuer mer eller mindre fulgte intervjuguiden, mens andre nesten gikk helt bort i fra denne. Det ble planlagt at intervjuene skulle vare opp imot en time, men da mitt første prøveintervju skulle vise seg å vare i 1,5 timer så jeg behovet for å snevre inn spørsmålene i intervjuguiden min. Selv om dette ble gjort etter første intervju, var det allikevel et visst spenn i hvor lang tid intervjuene varte da enkelte av kvinnene gjerne ville prate mer om enkelte tema, eller mot ville ta opp noe nytt mot slutten av intervjuet. Intervjuene hadde dermed en varighet fra 45 minutter til 1,5 timer.

Kvinnene som deltok på intervjuene, var veldig åpne og utadvendte med mye humor, som gjorde at de fleste intervjuene fløyt godt. Intervjuene gikk etter min mening derfor bra, men noen ganger var det allikevel problematisk å forstå hva som ble sagt, enten fra min side eller fra kvinnenens side. Flere av kvinnene pratet enten flytende engelsk eller norsk, men noen pratet mer gebrokkent. I de fleste tilfeller ble dette løst ved at vi byttet til engelsk eller norsk, eller forklarte mer rundt hva som ble sagt. Enkelte ganger løste det seg ikke og intervjuet stoppet litt opp, da måtte vi gå videre til andre spørsmål. Allikevel var det ikke mange slike situasjoner, og jeg oppfatter det ikke som at jeg mangler spesifikk data.

3.5 Min rolle som forsker

Som forsker har jeg vært med på å skape materialet gjennom min egen forforståelse, kunnskaper, fordommer og avgrensninger. Dette gjør seg synlig i for eksempel utformingen av min intervjuguide, og hvilke temaer og spørsmål jeg har valgt å ta med der. Det er nemlig jeg som har lagt grunnlaget for hva vi skal snakke om i intervjuet ved å velge temaer og forme spørsmål, selv om det også har vært episoder hvor vi har pratet om andre temaer enn de jeg har med i intervjuguiden.

Det kan også argumenteres for at jeg har vært med på å forme empirien som er utviklet. Dette fordi jeg har brukt prober og oppfølgingsspørsmål, som har bidratt til en enda mer utfyllende informasjon rundt disse temaene (Thagaard, 2013:13;106). På denne måten kan vi si at jeg som forsker bruker meg selv som et middel til å få informasjon gjennom den kontakten jeg etablerer med intervjupersonene, ved for eksempel å oppmuntre til fyldigere beskrivelser og historier.

Mine avgrensninger, eller kriterier, har vært med på å forme materialet. Ved å sette kriterier for kjønn, alder, etnisitet, by og språk, utelukker jeg mange mennesker fra studien, også mennesker som kunne vært relevante. Ved å kun rekruttere informanter i en spesifikk by, går jeg glipp av erfaringene til polske kvinner bosatt i andre steder av landet. Tittelen jeg ga prosjektet innledningsvis, og som stod på informasjonsskrivet, «Integrering uten introduksjonskurs. Polske kvinnelige arbeidsmigranter i [by] og deres integrasjonsprosess», er også med på å skape en viss empiri. Det er de personene som har funnet temaene interessante å snakke om, og som selv anser seg som relevante for studien som mest sannsynlig har kontaktet meg for å bli med. Jeg har dermed planlagt hvilke dører jeg skal åpne i inkluderingen og ekskluderingen av spørsmål og temaer, samt gjennom kriteriene jeg har satt.

Jeg har aktivt anonymisert alle forhold som kan bidra til identifikasjon av kvinnene som er med i studien. Alder, by, yrker og navn er dermed delvis eller helt anonymisert. I tillegg har jeg tillatt meg å endre på sitater som kan identifisere kvinnene. Disse endringene er gjort i tråd med rådene til Thagaard, som vil si at de endringene innebærer å gjøre om dialekt og kutte ut steds- eller -personnavn uten å endre på meningsinnholdet i det som blir sagt (Thagaard, 2013:191;227).

3.6 Analysearbeidet

Under intervjuene oppfordret jeg ofte kvinnene til å fortelle historier, enten ved at spørsmålene jeg stilte inviterte til det, eller som nevnt gjennom prober og oppfordringer om eksempler eller utbroderinger. Allerede under intervjuprosessen tenkte jeg at det forelå mange gode fortellinger for meg å ta tak i, og under transkriberingen og nærmere lesing av intervjuene i sin helhet bestemte jeg meg for å behandle intervjuene som narrativ. Jeg har dermed sett på de transkriberte intervjuene som store fortellinger, altså biografiske fortellinger med personlige og fortidige opplevelser. Jeg benyttet meg derfor av narrativ analyse, men som nevnt, er det ingen ferdig oppskrift på metoden. Her vil jeg derfor vise hvordan jeg har gått frem med analyseringen.

Allerede under transkriberingen av intervjuene forelå det noen idéer om hva slags tidligere forskning og hvilke teoretiske grep som kunne passe med mitt prosjekt. Man er jo tross alt ikke blottet for påvirkning fra hva man tidligere har lest gjennom masterløpet og andre studieløp. Likevel har jeg i størst mulig grad tatt i bruk en induktiv tilnærming hvor empirien min har vært grunnlag for analysemetode og teori.

Til å starte med leste jeg et og et intervju og laget sammendrag til hvert av dem. Deretter noterte jeg ned både det jeg syntes var interessant og temaer som gikk igjen på tvers av materialet. Til slutt plasserte jeg sitater og narrativ fra de forskjellige kvinnene i de innledende temaene arbeid, migrasjon, integrering og utenforskap. Temaene skulle endre seg noe, blant annet ble arbeid sløffet som et tema, da det i temaet om migrasjon kom frem at kvinnene ikke så seg selv primært som arbeidsinnvandrere. Temaet om migrasjon utviklet seg til å bli to forskjellige kapitler, et om selvrepresentasjon og et kapittel om motstanderen i disse fortellingene. Integrering ble også sløffet som tema da narrativ om frigjøring og tilhørighet gjorde seg mer fremtredende. Dermed måtte også problemstillingen endres fra «Erfarer polske kvinner i en norsk storby å være integrert?» til «Hvem er de polske kvinnene i Norge?»

Etter at jeg bestemte meg for å behandle empirien som narrativ søkte jeg kunnskap i litteratur om narrativ teori og analyse. Jeg valgte dermed å benytte meg for det Riessman (2008) kaller tematisk narrativ analyse, hvor jeg forholder meg til innhold. Med tematisk narrativ analyse har jeg holdt historiene relativt intakte og teoretisert ut ifra valgte narrativ heller enn fra kategorier. Jeg har også tatt i bruk noen hjelpemidler å tenke med i arbeidet med empirien, blant annet identitetsskaping, motstander, budskap, begynnelse, slutt, kategorisering, den andre, agens og interseksjonalitet. Jeg har også stilt meg selv spørsmålene Riessman (2008) og Thomsen (2016) anser som viktige, nemlig hvem historiene er konstruert for og med hvilket mål.

3.7 Overførbarhet og gyldighet

Da avslutter jeg metodekapittelet med å si litt om validitet og overførbarhet. Validitet handler om at forskerens tolkninger har gyldighet, og validiteten vurderes ved å se på om undersøkelsen representerer virkeligheten vi har studert (thagaard, 2013:204-205). Overførbarhet er viktig for forskningens kvalitet og viser til at forskningen skal ha relevans i andre sammenhenger enn kun for det enkelte prosjekt (Thagaard, 2013:205; Brodersen et al., 2009:27). I de kommende analysekapitlene prøver jeg å gjøre rede for mine analyser på en mest mulig transparent måte, og mine analyser og funn settes i sammenheng med tidligere forskning og mine forskningsspørsmål. Der det har vært mulig viser jeg til forskning som er i tråd med mine funn.

4.0 Narrativ selvrepresentasjon blant polske kvinner i Norge

I dette kapittelet ønsker jeg å se nærmere på de polske kvinnenes selvrepresentasjon gjennom migrasjonsfortellingene deres. Her ser jeg på og analyserer kvinnenes fortellinger om migrasjonen til Norge og hva slags identitet kvinnene konstruerer for seg selv som migranter. Fortellingene analyseres opp mot etablerte sannheter om at polske kvinner kommer som påheng til sine ektemenn (Olsen et al., 2011:24; Torvatn og Buvik, 2011:12), at polakker i Norge hovedsakelig er arbeidsinnvandrere og at polakkers hovedmotivasjon for å flytte til Norge er å tjene penger (Erdal, 2018; Friberg og Tyldum, 2007).

Målet med kapittelet er å kunne si noe om hvem de polske kvinnene er og bidra til et nyansert bilde av de kvinnelige polakkene som kommer til Norge. I og med at alle kvinnene hadde historier om å flytte til Norge, har jeg også inkludert alle kvinnene jeg intervjuet i dette kapittelet.

Forskningsspørsmålene jeg stiller i dette kapittelet, og som skal bidra opp mot problemstillingen: «Hvem er de polske kvinnene i Norge?», er:

1. Hva var kvinnenes motivasjoner for å migrere?
2. Hvordan snakker kvinnene om seg selv som migranter?
3. Hvem er historiene konstruert for?

4.1 Julia og Lenas motivasjoner for å migrere

Julia er i 40-årene og i dag har hun bodd i Norge i over ti år. Etter å ha snakket med og møtt mannen i hennes liv, flyttet hun og barnet hennes kort tid etter til Norge. Julia er en meget aktiv og opptatt dame, hun har humanistisk utdanning på masternivå, og hun jobber fulltid i et byrå samtidig som hun jobber innenfor media og kultur. På fritiden er hun også med i en turgruppe som er mye ute og reiser, og hun har stor interesse for politikk.

I intervjuet med Julia pratet vi mye om identitet, om andre polakker som kommer til Norge, om kjønn og likestilling, og hvordan oppfatningen av feminisme og kjønnslikestilling har endret seg for Julia over tid og sted. I utdraget jeg nå skal presentere forteller Julia om hvordan hun endte opp med å flytte til Norge.

One day I realised I can get to know people from other places, I have Skype and I speak English, and after reading Isfolkesaga², I thought Norway is the first country I want to know. So I contacted this guy, and I was checking his picture, and I was thinking: «Ok, this one, he was a family guy with kids, with a wife, we won't be talking about anything personal, not about sex, just about Norway.» But it was my husband, I knew it after half an hour of conversation, I knew I would be totally in love with this guy. And it turned out that he didn't have a wife and he didn't have kids. He was the most interesting person I knew. After one week I told him I have to see him because I'm in love with a guy from the Internet, and he could be a serial killer, so we had to meet. And then we met in Norway. I remember the first night, I woke up five o'clock, and I felt ... I looked at him and I felt my whole life was going to this place.

Julia forteller historien om hvordan hun endte opp med å flytte til Norge med stor iver og glede, noe som understreker at hun fortsatt er lykkelig gift over ti år etter med mannen hun forteller om. Julias historie er en slags askepottfortelling. Det var kjærlighet ved så å si første tastetrykk, og som nevnt gikk det ikke lenge før Julia og barnet hennes flyttet til Norge.

Historien viser at beslutningen om å flytte til Norge var nokså impulsiv, selv om det også var et selvstendig valg. Julia flyttet for kjærligheten, for et lykkelig samliv. Julia snakker ikke om noen push-faktorer eller vanskelige forhold i Polen som et bakteppe for valget om å migrere, og i historien understreker hun at hun ikke var ute etter å finne en mann på nett å snakke om personlige eller seksuelle ting med. Det tolker jeg som at hun er klar over at dette er en mulighet kvinner benytter seg av for et bedre liv – å finne en nordmann å gifte seg med, som kan gjøre livet mer stabilt, og som sikrer kvinner en ønsket livsstil (Kawczyńska Butrym 2009, i Herzeberg, 2015: 177). Vi kan lese Julias historie som agency, hun er mor, hun tar med barnet sitt og skaper en familie i Norge, og hun finner lykken med en norsk mann.

At kjærlighet var hovedmotivasjonen for å migrere, understrekes ytterligere av Julias neste utsagn, hvor hun påpeker at det ikke var arbeid som var målet, slik det er for

² Bokserie av Margit Sandemo som er oversatt til polsk.

mange andre polakker som velger å migrere.

So, I came to Norway, and I was still [yrke] in Poland, and I was laughing about being the only one that did the opposite than the rest of the society – living in Norway and making money in Poland.

Utsagnet til Julia er interessant da det sier noe om både hun som migrant, men også om andre polske migranter som kommer til Norge. Det kan tenkes at Julia er klar over at polakker blir konstruert som 'arbeidersubjektet' i norsk diskurs (Dyrlid, 2017:256). Kanskje hun ønsker å distansere seg fra denne påførte identiteten ved å påpeke at motivasjonen for å dra til Norge ikke hadde med mulighetene for arbeid å gjøre, eller av økonomiske årsaker, slik det er for mange andre polakker. Men da jeg senere i intervjuet spør Julia om hvorfor hun og mannen valgte å flytte sammen til Norge og ikke Polen, viser både arbeid og økonomi seg som faktorer i migrasjonshistorien.

It was easier for me to move because I was [yrke], his work was connected with the sea, and you should see the place where I am from, there is one little river ... So, what can he do there? And I was also thinking about money, if he will come to Poland and get his first payment, he would say: «Oh wow, that's for one day, but where is the rest?». So, it was natural that I would move.

At Julia nevner at det ble et naturlig valg å flytte til Norge, er interessant, for det gjør nemlig Lena i sin historie også:

Jeg ble kjent med mannen min, som er norsk. Han studerte i Krakow og vi møttes der. Vi ble sammen og bodde litt sammen i Polen. Så ble det ganske naturlig at vi skulle flytte hit fordi det er litt bedre muligheter her enn i Polen.

Lena kan i likhet med Julia fortelle at hun flyttet på grunn av kjærligheten. Lena er i 30-årene og har bodd i Norge i over 5 år, og på intervjutidspunktet ventet hun og mannen barn. Lena flyttet til Norge etter at hun var ferdig som student i Polen, og jobber i dag i omsorgsyрке og har utdanning på masternivå. Lena lærte seg å prate norsk i Polen og vi gjennomførte intervjuet på norsk. I intervjuet med Lena pratet vi mye om å lære norsk, om ensomhet, mangel på vennskap og savnet til Polen og familien.

Det er først senere i intervjuet, da jeg spør Lena om hvorfor hun tror polske kvinner blir boende i Norge, at hun utdyper hva hun ser som muligheter her i forhold til Polen.

Lena: *Det er ikke like enkelt å få til ting i Polen som det er her. Jeg tror nok kvinner har bedre liv her, de har råd til å kjøpe seg bolig eller bil, kanskje dra på ferie. Også er det ganske bra med skoler og barnehager her. Så jeg tror veldig mange, eller i alle fall jeg tenker det da, fordi av og til er jeg i tvil ... Flere dager tenker jeg: Hadde jeg fått til det i Polen? Nei, det hadde jeg ikke, hehe.*

Silje: *Ja, det er fint å ha et sammenligningsgrunnlag, du har flere perspektiver på ting. Men hva tenker du på konkret, tenker du på den økonomiske delen eller?*

Lena: *Nei, ikke bare det. Utvikling, muligheter utvikler seg. Jeg har for eksempel tatt videreutdanning her, og det ble spandert av jobben min, og jeg har tatt flere norskkurs, noen måtte jeg betale selv, noen var delt, men ja, jeg synes det er veldig mange muligheter til å utvikle seg her, og det er jeg ikke ferdig med så, hehe.*

Kvinnene argumenterer her for at migrasjonen blir et naturlig valg gjennom muligheter, men også til dels økonomi. Faktorer som dårligere lønn og mindre muligheter i Polen dukker opp senere i historiene til Julia og Lena, men det er ikke dette som blir understreket i kvinnenenes historier. Vi må se migrasjonen til både Julia og Lena som et livsprosjekt, begge to flytter til Norge og skaper seg et lykkelig samliv og en familie i Norge. Dessuten snakker Lena også om ambisjoner om å utvikle seg, både når det kommer til språk og karriere. Slik Lena fremstiller det, virker det som det er vanskelig å få slike muligheter i Polen, i hvert fall som er betalt av jobb.

Et spørsmål verdt å stille seg er hvorfor Julia kun definerer muligheter for mannen sin i Norge, og ikke hvilke muligheter hun hadde hatt i Polen eller hvilke hun har her. Det er mulig at fortellingen til Julia er slik den er da hun allerede hadde en jobb hun kunne ta med seg til Norge, men det kan også hende at hun hadde forventninger til mer tradisjonelle kjønnsroller, for eksempel at den tradisjonelle *breadwinner*³ gjerne er mannen, som skal ta seg av resten av husholdet økonomisk sett. At dette heller tones ned og ikke utbroderes videre, kan ha å gjøre med at hun ikke vil assosieres med økonomiske migranter, da polsk historisk diskurs ofte forbinder migrasjon med noe moralsk og et onde (Garaphic, 2007), og det kan nok være derfor kvinnene toner ned betydningen av økonomi.

I Julias tilfelle kan også historien om hvordan hun ble kjent med mannen sin, nemlig over nett, som nevnt være en faktor for hvilke motivasjoner hun ønsker å understreke. Det kan tenkes at hun ikke vil inngå i stereotypien om østeuropeiske kvinner som gifter seg med nordmenn for å få opphold og bedre livsvilkår i Norge, noe som ofte underbygger stereotypier om økonomisk motivert migrasjon.

Noe annet kvinnene har til felles, er at det virker som de er på et punkt i livet hvor de er klare for noe nytt – Julia går aktivt inn for å vite mer om andre land og kulturer, og Lena var akkurat ferdig med studiene og hadde allerede lært seg norsk i Polen.

4.2 Zuzanna og Amelias motivasjoner for å migrere

Amelia er i 30-årene og har bodd i Norge de siste fire årene. Da hun først dro til Norge, ble hun tatt godt imot av et internasjonalt miljø og bestemte seg derfor for å finne en jobb her. Amelia har to bachelorgrader, en i skandinaviske studier og en i spanske studier, og hun jobber i to forskjellige omsorgsykker. Hun har en polsk samboer, men snakket i intervjuet mye om savnet av familien hjemme i Polen. På intervjutidspunktet fortalte hun meg at hun hadde planer om å reise den neste måneden, en del til Polen, men også rundt i Norge for å besøke venner. Selv om Amelia kunne snakke norsk, foretrakk hun å ha intervjuet på engelsk. I utdraget som presenteres nedenfor forteller Amelia hvorfor hun kom til Norge.

³ Breadwinner: Den i husholdet som tjener alt eller mest.

I didn't know what to do with my life, actually, so it was a bit because of a heartbreak and in between, and I had difficulties finishing my thesis. So, I complained to my friend who offered me a room up for rent in Norway. I thought it was a good idea because I could see how people live here and also be better in language.

Jeg leser Amelias narrativ som et brudd, ikke bare med kjæresten, men i livet, og at hun er på en plass i livet der det passer seg å prøve ut noe nytt, i likhet med Julia og Lena. Da Amelia bestemte seg for å dra til Norge, var hun ferdig med studiene, hun hadde ikke lenger en kjæreste å forholde seg til, og med skandinaviske studier og noe kunnskap i norsk, samt en bekjent i Norge, kunne det være verdt å teste ut å flytte hit og få muligheten til å lære mer om Norge, språket og Skandinavia. At en pause fra livet i Polen skulle ende opp med flytting til Norge virker relativt tilfeldig i Amelias narrativ, og jeg får inntrykk av at Amelia ønsker å understreke at hun er en «flyktig» migrant som drar dit hvor interessen tar henne. Dette understrekes videre i historien til Amelia, for eksempel da jeg ba henne om å fortelle om seg selv.

So, I lived with my parents until I was 20. Then I moved to Warsaw, and after that I went to another city in Poland to study Spain and Hispanic countries. And then I moved back to Gdansk to study Scandinavian studies, and that's when I learnt to speak Norwegian. [...] After I got a job here I was planning on staying for 10 years and then maybe move back to Poland to start a Norwegian kind of kindergarten. But now, what I really want in the future is to have a remote kind of job, or possibly be like here for two weeks and there for two weeks.

I historien om seg selv legger Amelia stor vekt på at hun er en person som har reist mye og bodd forskjellige steder i Polen, og at flyttingen til Norge fortsatt ikke er permanent da hennes ambisjon etter hvert er å kunne være 50/50 i Norge og Polen. Dermed får jeg inntrykk av at Amelia ønsker å gjøre seg forstått som en eventyrlysten migrant (Olwig 2018; Dyrli, 2017). Likevel snakker også Amelia om ambisjonene sine, og at ønsket til slutt er å være en slags sirkulær migrant (Odden, 2018:29-30). Amelia har også ambisjoner på bakgrunn av utdanningen sin – å lære seg mer om landet og språket hun har en bachelor i, og derfor er det også viktig at vi ser Amelias migrasjonshistorie som et livsprosjekt, og som handlekraftig, fordi flyttingen også handler om ønsket om å utvikle seg.

Amelia er ikke alene om å understreke at migrasjonsprosessen har handlet om lysten til å oppdage nye ting. Zuzanna er også en kvinne som snakker om seg selv som reiselysten, og at migrasjonen til Norge var et resultat av å ville reise. Zuzanna er i 30-årene og jobber deltid i butikk. Hun har vært i Norge i over fem år og ønsker ikke å flytte herfra, med mindre hun finner et sted som er minst like bra som Norge. Hun har en bachelor i sosiologi fra Polen. Zuzanna har et stort nettverk bestående av både norske og internasjonale mennesker. Hun kan grunnleggende norsk, men liker best å kommunisere på engelsk. Intervjuet ble dermed foretatt på engelsk.

Etter å ha bodd i Spania og England, var Zuzanna klar for noe nytt, og etter å ha snakket med en bekjent som bodde i Norge hadde hun bestemt seg. Hun ville til Norge, reise litt rundt her, og kanskje skaffe seg en jobb for å tjene opp litt penger så hun kunne reise

videre. Hun skaffet seg en leilighet via AirBnB og hadde et mål om å få en jobb innen en viss dato, ellers ville hun reise videre.

I used to live in England and Spain before I came to Norway. I was in Spain for five months and then I was in England for two years. [...] Here in Norway i work as butikkmedarbeider. I found that finding a job related to my education is really hard here when I am not yet really fluent in Norwegian. And language is a really important factor here. But you know, I also do theater and that's more related to my education because I am on the board. [...] But yeah, in my last job interview, as butikkmedarbeider, I was told I could be the assistant manager eventually, and maybe then I will stay longer because the salary is better.

Zuzannas og Amelias narrativ preges av en trang til å utforske, reise og oppleve, og lære nye ting. Historiene deres handler også om tid, Amelia ser fram i tid og ønsker etter hvert å dele oppholdet i Norge og Polen 50/50, og Zuzanna vil bo her så lenge hun kan stige i gradene på jobb og få bedre lønn, og eventuelt til hun finner en bedre plass å bo.

Reiselyst illustreres godt i Zuzannas fortelling da hun faktisk ikke flyttet hit med motivasjon om å bo her lenge, hun ville reise rundt i Norge og deretter reise videre, og derfor skaffet hun seg en Airbnb-leilighet (ikke fast bosted) til å begynne med. Å flytte til Norge er en beslutning som beskrives relativt tilfeldig av begge kvinnene, og narrative til Zuzanna og Amelia har flere likheter med både det Dyrliid (2017) og Olwig (2018) skriver frem om sine informanternes selvrepresentasjon som reiselystne migranter, nemlig at det er eventyrlyst og impulsivitet som trekkes frem, mens andre faktorer, som for eksempel økonomi nedtones i fortellingene.

4.3 Zofia og Hannas motivasjoner for å migrere

Både Zofia og Hanna hadde besøkt Norge jevnt og trutt gjennom oppveksten da begge to hadde foreldre som bodde her fra før. Mens Zofia hadde bestemt seg for at «Norge skulle bli hennes land» da hun først besøkte Norge som 13-åring, hadde ikke Hanna lagt noen klare føringer på å faktisk flytte til Norge.

Både Zofia og Hanna tok valget om å flytte til Norge etter endte studier/videregående, men veien til dette valget var noe annerledes. Zofia fortalte meg at hun først hadde gjort ferdig ett studie og deretter prøvd å få seg jobb i Polen, men at det alltid resulterte i avslag. Hun begrunner avslagene med at hun ofte hadde høyere utdanning enn sjefene:

Dem sa til meg: «Men du er sånn over meg, nei, jeg kan ikke ha selger over sjefen». Så jeg åpnet firmaet mitt og begynte på skolen igjen, og da jeg var ferdig med økonomisk skole, var det vanskelig å finne jobb på den tiden jeg gjorde.

Selv om Zofia tidlig i narrativet sa at hun som 13-åring hadde proklamert Norge som hennes fremtidige land, forklarer hun her at det endelige valget om å flytte var et resultat av vanskelige faktorer i Polen. Men selv om hun møtte på motgang i hjemlandet, valgte hun ikke å gi opp, hun startet et firma og tok enda mer utdanning, men det skulle ikke hjelpe da arbeidsforholdene fortsatt var vanskelige. Hun er den eneste av kvinnene som eksplisitt peker på vanskelige forhold i Polen som bakgrunn for å dra fra hjemlandet.

Zofia er ei dame i 20-årene. Hun jobber fulltid innenfor rengjøring, og har økonomisk videreutdanning. Zofia er gift med en muslimsk mann, og de vil ikke flytte tilbake til Polen. I intervjuet med Zofia snakker hun mye om helse og et norsk helsevesen som ikke tar seg godt nok av faren hennes som også bor her i Norge. Selv om Zofia forteller om vanskelige faktorer i Polen som en motivasjon til å dra, gir hun seg selv også agens da hun ikke «ga opp» livet i Polen med en gang, men heller valgte å åpne et firma og studere enda mer. Og da hun var ferdig å studere og arbeidsforholdene fortsatt var vanskelige, tok hun saken i egne hender og flyttet til Norge.

Agens ser vi er en viktig del av narrativet til Zofia senere i fortellingen hennes, og som tar opp stor plass i migrasjonshistorien hennes. Agens kommer til uttrykk når hun forteller om da hun kom til Norge, fikk seg jobb med en gang og lærte seg språket på én måned:

Til meg var det veldig lett å finne jobb, kanskje fordi jeg er åpen og ikke har problem med å prate og lære og sånne ting. Jobben jeg fikk var ganske bra først, vi var en samlet gruppe, bare fem polakker og det var norsk sjef, det var best. Sjefen fikk meg til å lære norsk på én måned. Så kom det en polakk og tok over og det ble polsk bedrift i Norge, og seks stillinger som var fast, sånn som meg, sluttet på [firmanavn] på bare tre måneder. Vi vil ikke være på polsk bedrift i Norge, vi er ikke i Polen, vi har ikke polske lover, vi er i Norge og har norske lover. Og den nye sjefen prøvde å være overalt, være over NAV, men hun klarte ikke det, ikke med meg, for jeg vet det ikke er lov.

Her forklarer Zofia at hele grunnen til å bo og jobbe i Norge, er for å ikke jobbe under polske forhold, og med polske forhold mener hun at bedriften hun jobbet i ble underlagt polske lover. Zofia derimot, og andre polakker på jobben hennes, fant seg ikke i å bli behandlet slik de gjorde hjemme i Polen, og sluttet derfor i hopetall og fikk seg jobber andre steder, noe som også viser agency.

Selv om historien til Zofia i stor grad handler om handlekraft, å komme seg til Norge, lære seg språket og kjapt skaffe seg en jobb da ting var vanskelig i Polen, kan vi også se flyttingen i sammenheng med at hun allerede hadde familie her. Zofias flytting kan ikke sies å være impulsiv og heller ikke så tilfeldig. Hun har nevnt at hun visste hun ville ende opp i Norge, og hun var allerede kjent med landet før hun flyttet. Dessuten er emnet Zofia snakker mest iherdig om i intervjuet hvordan hun tar vare på sin syke far, som Zofia ikke synes får rett sykebehandling i Norge.

Jeg liker ikke norske leger, jeg liker ikke norske sykehus. Min pappa, han ble akutt syk, og med en gang drar jeg hjem, legger barnet mitt og skynder meg å komme til sykehuset. Og etter hvert blir han skrevet ut, og ingen forstår hvorfor. Neste gang pappa blir dårlig, jeg ringer pappas nabo, han er lege, han vet hva som er galt. Og da blir pappa nesten to måneder på sykehus. Og min mor, hun takler ikke norsk, så hun venter på meg på sykehuset. Det er mange ganger jeg har snakket med dem på sykehuset, og det er til og med polakker der, men de nekter å snakke polsk til min pappa. og jeg må hjelpe, jeg må snakke, jeg er tolken til pappa, jeg skal oversette alt.

I dette utdraget ser vi at narrativet til Zofia også i stor grad handler om å ta vare på familien, ta vare på syke og eldende familiemedlemmer, og på den måten å være en god datter. Farens sykdom, de lange oppholdene på sykehuset og hennes rolle som omsorgsperson og tolk får stor plass i Zofias narrativ, og det kan tenkes at hun ved siden av agens ønsker å formidle at hennes migrasjon ikke har hatt en negativ påvirkning på familierelasjoner og forventede kjønnsroller, altså det hun ser på som sin oppgave som datter til en eldende far som trenger omsorg.

Mens Zofia tidlig hadde bestemt seg for å flytte til Norge, var prosessen litt annerledes for Hanna. Hanna er i 30-årene og har bodd i Norge i over 10 år. Hun kom til Norge fordi foreldrene hennes bodde her. Hun utdannet seg innenfor økonomi på faghøyskole da hun kom til Norge og har jobb som passer til sin utdanning. Vi hadde intervjuet på norsk da hun pratet flytende, men hun forklarte hvordan hun hadde slitt mye med å lære det norske språket. Hanna har norsk kjæreste og hun ville ikke flytte fra Norge med det første. Dog var hun litt ambivalent da mange av hennes gode polske venner hadde flyttet tilbake til Polen, noe hun syntes var litt trist.

Hanna og jeg pratet mye om det å være polsk i Norge og det å hele tiden måtte miste gode venner da mange valgte å flytte hjem igjen til Polen. På tidspunktet hun valgte å flytte hit var hun gravid og akkurat ferdig med videregående skole. Faren til barnet hadde også flyttet til Norge, og hun var ikke interessert i å føde barnet i Polen.

Silje: *Hvorfor ville du ikke det?*

Hanna: *Fordi faren og foreldrene mine var her, broren min skulle hit og jeg ville ikke være i Polen alene med nyfødt baby.*

Selv om det sannsynligvis hadde vært mange utfordringer knyttet til å være ung mor, uten støtte av familie eller barnefar i Polen, er det ikke det Hanna fokuserer videre på i historien sin. Hun sier at hun fikk nytte av foreldrenes hjelp her i Norge, men mesteparten av historien hennes kan heller sies å handle om agens.

Hanna snakker lenge om hvor mye hun kjempet for å få studieplass i Norge. Hun måtte lese seg opp på norsk på egen hånd og punge ut med tusenvis av kroner for å lære seg språket. I tillegg jobbet hun mye ved siden av å ta seg av babyen, og hennes største ønske var å studere, men da måtte hun bestå Bergenstest.

Så jeg prøvde å ta den, men det var ikke så enkelt for den består av fem deler. Og når jeg bestod tre deler, bestod jeg ikke de andre. Jeg søkte på [Høgskole], tok testen igjen, og det endte med én mangel for mye. Men så googlet jeg litt og fant en fagskole. Jeg tok utdanningen og søkte jobb, og det var ganske enkelt egentlig. Jeg fikk første. Men før det jobbet jeg på kinesisk restaurant, så hadde jeg språkpraksis på [Firmanavn] via NAV og jobbet som ekstrahjelp.

Både Zofias og Hannas motivasjoner for å migrere til Norge er komplekse. Motivasjonene for å dra til Norge handler om flere faktorer, om å være med familien, om å hjelpe sine syke og eldre, om å få hjelp som ung alenemor, om å komme seg unna vanskelige forhold i Polen, men også om ambisjoner, nemlig å studere, eller å få seg en jobb med

andre arbeidsforhold enn det kvinnene er kjent med fra Polen. Her er det både viten om livet i Norge og Polen som former fortellingene, og dette er i tråd med hva Main (2016) snakker om i sin artikkel om motivasjoner for mobilitet og bosetning blant polske kvinnelige migranter i Barcelona og Spania. Nemlig at beslutningen om å flytte og bosette seg i et annet land har å gjøre med spesifikk kulturell, intellektuell, økonomisk og profesjonell kapital, så vel som de polske kvinnenes privilegier til å flytte, og deres frihet til å ta disse beslutningene.

4.4 De moderne handlekraftige kvinnene

Innledningsvis stilte jeg tre spørsmål som skal bidra til oppgavens problemstilling: 1. Hva sier kvinnene om seg selv som migranter? 2., hva slags motivasjoner for å migrere snakker kvinnene frem? Og 3. Hvem er historiene konstruert for?

I analyseringen av mitt materiale er det tydelig at kvinnene ikke ønsker å tre inn i norsk diskurs' subjektposisjoner. I norsk diskurs blir polakker sett på som et 'arbeidersubjekt' (Dyrlid, 2018;2017), en sosial posisjon som peker på at polakkers motivasjon for å komme til Norge er å tjene penger. Kvinnene jeg intervjuet kan heller ikke ses som påheng til sine ektemenn fordi ingen av dem har flyttet til Norge på bakgrunn av at de allerede har en polsk ektemann som bor her. Selv om alle kvinnene bor og jobber i Norge i dag, er det kun én av kvinnene, Zofia, som forteller om begrensninger i arbeidsmarkedet i Polen som en motivasjon for å dra til Norge.

Så, hva er det kvinnene prøver å formidle? Slik jeg forstår kvinnenes historier, prøver kvinnene å forhandle fram en ny eller mer nyansert identitet enn den vi finner i norsk diskurs den dag i dag. Kvinnene er nok fullt klare over hvordan deres identitet eller sosiale posisjon som polakker oppleves av nordmenn og det norske samfunnet. Av den grunn kan det tenkes at de toner ned betydningen av både økonomi og dårlige forhold i Polen for å konstruere en identitet som nyanserer bildet av dem i det norske samfunnet. Historiene er dermed konstruert for kvinnene selv.

I kvinnenes narrativ analyserte jeg fram tre hovedmotivasjoner for å migrere. Først analyserte jeg fram kjærlighet som en hovedmotivasjon, som også blir beskrevet som en sterk motivasjon bak migrasjon i forskningen til både Izabela Main (2016) og Christensen og Guldvik (2014). Familie viser seg også som en hovedmotivasjon, men ikke i den tradisjonelle forstand hvor kvinner og barn gjenforenes med ektemenn. Kvinnene i mitt materiale kunne fortelle at de hadde foreldre og søsken her fra før, og at motivasjonen var å gjenforenes med dem. Den siste hovedmotivasjonen jeg analyserte fram var reise-/eventyrlyst. Dette er i dag en anerkjent kategori i litteraturen om migrasjon (Friberg, 2011; Olwig, 2018; Main, 2016). Motivasjonene utelukker ikke hverandre eller andre motivasjoner, som for eksempel å lære seg mer om andre kulturer, ha bedre muligheter eller å oppleve bedre regler og lønn i arbeidslivet. Kvinnenes motivasjoner for å dra til Norge må derfor ses som komplekse.

I tillegg fant jeg at kvinnene snakker om seg selv som aktive subjekter. Migrasjonen er et selvstendig valg som må ses i sammenheng med livsprosjektet til kvinnene. De migrerer for seg selv, enten det er for å skape lykkelige familieliv, for å følge kjærligheten, for å oppnå bedre karrierer, for å unngå polske arbeidsforhold eller for å reise å oppleve noe nytt. Agens blir en viktig del av historien til kvinnene, og når de

forteller om seg selv som migranter, er de ikke «unnsasluntrere» eller kvinner som lever av det mannen kan stille opp med.

Kvinnene forteller historier hvor de fleste er klare for noe nytt, eller at de er i en alder eller på et punkt i livet hvor det er normalt å reise og oppleve litt. Dermed virker det som det blir tilfeldig å flytte til Norge og at de blir værende og dermed migranter. Dette er heller ikke fortellinger om unge karrieredamer som er målrettet med tanke på karriere eller utdanning, eller 3. verdenskvinner som migrerer for å forsørge seg og familien i hjemlandet, som for eksempel ofte au pairer som kommer til Norge er.

Dette er kanskje heller fortellinger om frie, uavhengige og moderne kvinner som ikke har sterke forpliktelser til familie eller foreldre som befinner seg hjemme i Polen, og som dermed bryter med tradisjonelle kjønnsroller og vestlige stereotypier. Min konklusjon i dette kapitlet er derfor at kvinnene snakker frem en identitet som moderne handlekraftige kvinner.

5.0 Historienes motstandere

I forrige kapittel konkluderte jeg med at kvinnene jeg intervjuet konstruerte en identitet for seg selv som moderne handlekraftige kvinner. I dette kapitlet ser jeg på fortellinger om det jeg her vil kalle motstandere, eller identitetsbarrierer. Når bildet av en motstander blir konstruert, blir også dens motsetning det. De bildene som skapes om motstanderen kommer fra oppfatninger og erfaringer av/fra kvinnene selv, men disse oppfatningene kan også tenkes å ha en sammenheng med det vi kjenner igjen fra sist kapittel, nemlig den norske diskursen om polakker som arbeidernes subjekt.

Jeg tar her med fortellinger fra tre av kvinnene, Lena, Julia og Zuzanna, fordi deres fortellinger er kollektive og gir fylldige beskrivelser av hva som står i veien for identiteten de snakket fram i sist kapittel.

Forskningsspørsmålene jeg ønsker å stille i dette kapitlet er:

1. Finnes det en motstander i historiene til kvinnene?
2. Hvem er motstanderen ifølge kvinnene?
3. Hva kan fortellingene om motstanderne fortelle oss om kvinnene?

5.1 Julias historie – «We are not sending our best people here»

Julia er, som nevnt tidligere, ei kvinne i 40-årene som sjonglerte tre jobber, samtidig som hun var aktiv i en turgruppe. Med andre ord var hun en svært travel dame. Et tema som Julia stadig vekk vendte tilbake til under intervjuet, var at hun mente at polakker som jobbet og bor i Norge ikke er representative for det polske folk. Hun fortalte meg blant annet at det ikke var lett for tenåringsdatteren hennes å være stolt av å være polsk i byen de nå bor i.

Julia: *We are not sending our best people here, the people you see in [stedsnavn] is not the Polish people. The Polish people I know, they were studying in university but who's emigrating is mostly the people who cannot find their place in Poland. They are unhappy in Poland so they think, "If I would go to Norway, I would be happier", but they are forgetting that they are taking it with them so, they are never happy. My people here, most of the people I know, they are complaining, not happy, not liking Norway, not liking people, not happy at all. [...]* There is no perfect place if you don't feel good about yourself.

Silje: *Is that both women and men?*

Julia: *I think it's mostly about men because they have a different reason for coming here. For men the most common reason to come here is money, and my feeling is that it is not always they who do decide to come to Norway, it's the family sometimes [...]. And he is coming here and he has no idea what is coming, like he will be alone and without friends, he will not communicate with people and then it's just easier to say "they don't like me and that's why I don't like them".*

Silje: *That's sad.*

Julia: *I know but many people are ending up on alcohol and different problems. Of course not everyone, some people are doing great here. But I have to tell you that it's not easy for me to find Polish friends here, and it's not easy for my son to be proud here. Because when he sees Polish people in the street he says: «Please don't talk to me in Polish». He can recognize Polish people everywhere, and he says it is because they have bad shoes and bad taste in clothes.*

Silje: *hehe, nei, nei!*

Julia: *Jo, jo! And I must remind my child that Robert Lewandowski⁴ is Polish, my child's aunt is Polish, I must point to nice friends that I have, «So don't be ashamed». As I said, the group in [stedsnavn] is a special group of Polish people and it's a big part of this group my child would not belong to living in Poland. Maybe I am making this too dark, I probably do. There are lots of great Polish people, like Marie Curie⁵. She is Polish and I am proud of her.*

Jeg tolker det Julia forteller slik at polsk migrasjon har forskjellige aspekter. Først og fremst er det ikke de som har det godt, og som har utdanning, som pleier å migrere. Migrasjonen har kjønnete aspekter, og kvinner har andre motiver enn det menn har når de velger å migrere. Motivene for å komme til Norge er med på å skape en ramme for integrasjonen her. Mens noen klarer å sjonglere tre jobber og være aktiv i en turgruppe, er det ikke like enkelt for andre. Noen forblir ulykkelige og sliter i et nytt land, som kan føre til økt forbruk av alkohol og tobakk og andre helserelaterte problemer. Man kan se Julias historie som en form for distanseskaping når det gjelder polske menn og kvinner, og den gode polakk og den dårlige polakk. Det er også en motstand i historien om 'den dårlige polakk', med tanke på at både Marie Curie og Robert Lewandowski er nevnt, som Julia eller tenåringen hennes kan være solt av, og som får stå som bildet på 'den gode polakk'.

⁴ Robert Lewandowski: kaptein på det polske asjonallaget i fotball. Filantrop og utdannet.

⁵ Marie Curie: to ganger Nobels fredsprisvinner. Også første kvinnelige Nobels prisvinner.

5.2 Lenas historie – «Jeg kan egentlig se polakker fra lang distanse»

Jeg ble invitert hjem til Lena som bodde litt utenfor bykjernen. Lena fortalte meg at kollegaene hennes har sine egne grupper, enten basert på alder eller fordi de har barn, og at hun ikke blir inkludert i disse gruppene. Jeg spurte derfor om hun følte seg ekskludert her.

Lena: *Kanskje litt i begynnelsen da jeg flyttet hit, men ikke nå lenger som jeg opplever. Hvis man ikke er interessert i å bli inkludert i kulturen i landet man flytter til, kan det være et stort problem. Så jeg har aldri tenkt å bare finne polakker her og bare være med polakker, jeg har nesten holdt meg litt unna dem de første årene for å bli godt kjent med kulturen og folkene og ja.*

Silje: *Det er flere som forteller det.*

Lena: *Ja, det er litt spesielt da, men man jobber litt ekstra for å bli inkludert og vise interesse. Og jeg har hørt mange forskjellige ting som blir sagt på jobb om andre for eksempel, andre kulturer som er så innestengt ... Så det er mye negativt om det, så det er noe jeg ville unngå.*

Lena forteller at hun ikke eksplisitt føler seg ekskludert, men at hun heller ikke blir inkludert i det sosiale gjennom jobb. Hun forteller også at man som innvandrere må jobbe ekstra og vise interesse for å bli inkludert og at hennes primære inkluderingsstrategi innebar å holde seg unna polakker. Deretter tar hun opp hva hun har hørt på jobb, om innestengte kulturer, og at dette snakkes og ses negativt på. Jeg tolker det dithen at Lena ikke vil assosieres med å være del av en «innestengt kultur» og at polakker kan ses i sammenheng med dette. Senere i intervjuet spør jeg Lena hva hun tror grunnene til at polske kvinner velger å dra til Norge er.

Lena: *De fleste vil ha bedre jobb vil jeg tro, en bedre fremtid, og kanskje er det mange som kommer med mannen sin. Og så er det forskjeller i grupper av polakker som kommer hit. Jeg vil tro det er stor forskjell mellom de som har utdanning og de som ikke har stor utdanning.*

Silje: *Det er interessant, flere tar opp dette med forskjellige grupper polakker som kommer hit.*

Lena: *Ja, men det kan man se, på flyet, bussen og sånn. Jeg kan egentlig se polakker fra lang distanse.*

Silje: *På hvilke måter da?*

Lena: *Utseendet, måten de er. Ja, ofte den spesielle gruppen som er mindre utdannet. De vises veldig enkelt.*

Silje: *Men prater man annerledes også, folk med utdanning og folk uten?*

Lena: *Bare måten de er kanskje. Kanskje folk er litt mer sliten. Kroppene deres er litt mer sliten siden de har ganske harde og fysisk slitsomme jobber. Og så er det veldig mange menn som kommer hit, med familie i Polen. De tar kanskje ikke*

veldig godt vare på seg selv her, kanskje drikker de alkohol eller røyker veldig mye etter jobb, så man kan se kroppen deres er litt sliten.

Lena forteller en historie som ligner Julia sin. Hun påpeker at det er forskjeller i grupper av polakker som kommer til Norge og byen vi befinner oss i og at det er utdanning som er utslagsgivende for denne forskjellen. Historien til Lena og Julia sier dermed mye om klasse, at 'den dårlige polakk' assosieres med en lavere klasse, hvor man har en usunn livsstil, lav eller ingen utdanning og arbeid som er fysisk anstrengende. Lena forteller om det hun har hørt norske kollegaer si om 'innstengte kulturer' og hvordan dette ses negativt på. Hun kan ha forbundet dette med polakker og dermed vist distanse gjennom sitt aktive valg om å holde seg unna polakker de siste årene.

5.3 Zuzannas historie – Tradisjonelle kjønnsroller og norske menns fordommer

Jeg ble invitert hjem til Zuzanna som bodde alene i en leilighet i byen. Da Zuzanna og jeg snakket om kjønn i intervjuet, blir det raskt klart at hun deler noen av de samme synene som de andre to kvinnene når det kommer til polske menn som kommer til Norge og blir værende her.

Zuzanna: *I think women stay for different reasons than men do, apart from the economical reasons and the fact that it is easier to live here. I think that Polish men stay career wise and economical wise. Well, some will stay because of the societal norms, but I actually think that many Polish men cannot find themselves here, like they feel very often that they don't fit in here, and I think it is basically just because they are used to being privileged in Poland.*

Silje: *Because of their gender?*

Zuzanna: *Yes. And they are not so privileged here, and I really think that many Polish men will complain that Norwegian women are not interested in them, and that Polish women will choose Norwegians just because of the money. But the point is that they don't choose because of the money, they choose because Norwegian guys mostly are partners while Polish guys are expecting you to only mother their child, stay home and do most of the chores. And they have to be the smartest ones and earn more and stuff like that, because if a woman earns more, their balls are cut off. And Norway is different like that, it's not a big deal here, so I think it is harder for the Polish guy because Polish guys are mostly not at the same level of partnership as Norwegians are.*

Silje: *Yeah, so they have different expectations of women and men.*

Zuzanna: *Exactly. I think that's what makes Polish guys not so happy here. But if they are just closed minds that just thinking about sitting at home after work with a beer and tv and expect the women to bring them food and stuff, then HELLOOOO! Welcome to the 21st century, not the country which stayed in the 18th century, like Poland.*

I likhet med Julia og Lena mener også Zuzanna at det er forskjeller på polske menn og kvinner som kommer til og blir værende i Norge. Jeg tolker det Zuzanna sier som at både kvinner og menn kommer hit og blir værende her på grunn av arbeid og bedre økonomiske forhold, men at normene i det norske samfunnet passer de polske kvinnene bedre enn mennene.

Zuzanna sier, i likhet med Julia, at polske menn ofte ikke er lykkelige i Norge. Mens Julia mener at dette er på bakgrunn av at menn ofte ikke vet helt hva de går til når de flytter til et annet land, mener Zuzanna at det har sammenheng med tap av privilegier. Det kan derfor tenkes at det Zuzanna mener med normer i samfunnet har sammenheng med likestilling. Mens kvinnene får flere privilegier, som økt likestilling med tanke på arbeid, lønn og arbeidsoppgaver i hjemmet, mister polske menn privilegiene de er vant med å ha i Polen. Polske menn er vant med at kvinnene tar på seg oppgavene i hjemmet, som å lage mat og ta seg av barna, forteller Zuzanna. Dessuten erfarer Zuzanna at rollen som 'breadwinner' er en viktig rolle for mennene, og når denne rollen forsvinner i Norge, kan de polske mennene faktisk føle seg emaskulert. Dermed blir det vanskelig for dem å passe inn i det norske samfunnet om de ikke endrer seg. De polske kvinnene som kommer til Norge, derimot, har ikke like store problemer med denne endringen. Slik jeg leser Zuzannas narrativ er det enkelt for de polske moderne og handlekraftige kvinnene å finne en plass i Norge, for i motsetning til mennene som kommer hit, har de i mye større grad enn de polske mennene frigjort seg fra gamle kjønnsroller som kan spores tilbake til 1700-tallet. Slik sett skaper Zuzanna et bilde av de polske kvinnene i Norge som frigjorte fra Polens rigide syn på kjønne.

Selv om norske menn blir konstruert som gode, likestilte partnere i forhold til polske menn i Zuzannas historie, kan også norske menn fremstå som en motstander i hennes fortelling. Da jeg spør hvordan Zuzanna har det som kvinne i Norge, kan hun nemlig også fortelle at hun har hatt dårlige erfaringer i møte med norske menn.

Zuzanna: *I've met several Norwegian guys who were really like racist. We are speaking and it is all ok until they ask me where I am from. And when I say I am from Poland they automatically start to talk about money. I have even had a situation where a guy proposed to sponsor me, pay me.*

Silje: *For what?*

Zuzanna: *For going out with him and stuff. And I think that will never happen to Norwegian women, I think it is just because the women from Poland, now more Asia, but before from Poland and Russia, were like perceived here in Norway like wives to buy, and I felt it like on my own skin, it has happened so many times and it is so annoying that when Norwegian guys hear that I am from Poland, they will, instead of having any more of the good conversations about culture and society and stuff like that, they will just switch to talking about money, like having a flat, having a car, how much they earn, and I am not even asking about it. And you know, they only think that because I am Polish, that's what matters to me. And I find it very racist, like what the fuck?*

I Zuzannas narrativ er det ikke bare polske tradisjonelle menn som viser seg som motstander i historien hennes. Norske menn med fordommer⁶ om polske kvinner som koner de kan kjøpe truer også migrantidentiteten hun tidligere har forsøkt å konstruere. Det er ikke siden 1970- og 1980-tallet at polske kvinner kom til Norge med motivasjoner om å gifte seg med norske menn (Erdal, 2018). At polske kvinner blir stemplet som kvinner man kan kjøpe, er ifølge Zuzanna noe hun fortsatt opplever, og noe hun opplever mye av. Ifølge Zuzanna baseres denne fordommen på hennes etnisitet, men har også sammenheng med at hun ikke snakker norsk.

5.4 Klasse, kjønn og etnisitet

Innledningsvis stilte jeg tre spørsmål som skulle besvares i dette kapittelet: «Finnes det en motstander i kvinnenens historier?», «Hvem er motstanderen ifølge kvinnene?» og «Hva kan fortellingene om motstanderen fortelle oss om kvinnene?»

I analyseringen av materialet fant jeg narrativ som viser at norske menn med fordommer om polske kvinner som kan kjøpes, står i veien for kvinnenens ønskede identitet som moderne handlekraftig kvinner. Jeg fant også narrativ som konstruerte et bilde av 'den dårlige polakk' som en motstander i kvinnenens historie, og dermed dens motsetning 'den gode polakk'. I og med at Zuzanna også dro inn kjønnsroller, velger jeg å kalle disse konstruerte bildene 'den dårlige tradisjonelle polakk' og 'den gode moderne polakk'. Kvinnene kontrasterer seg fra bildet av den dårlige tradisjonelle polakk gjennom å kategorisere, og nedenfor har jeg beskrevet innholdet i kvinnenens konstruksjoner.

Den dårlige tradisjonelle polakk: I fremstillingen av den dårlige tradisjonelle polakk inngår klasse (arbeid, utdanning og livsstil), samt kjønn og utseende. Den typiske dårlige polakk beskrives som mannlige, tradisjonelle, økonomiske⁷ og sirkulære⁸ migranter. Denne beskrivelsen er av betydning da det får noe å si for både livsstil og utseende. Den dårlige tradisjonelle polakk kjennetegnes som ulykkelig og kunnskapsløs når han kommer, uten mulighet til å kommunisere og skaffe seg venner. Ofte har det ikke vært han selv som alene har bestemt seg for å dra, men familier eller koner, noe som resulterer i at man kommer hit rådvill og ikke liker seg i Norge, da man føler seg lite likt av nordmenn. Dette er igjen med på å skape en dårlig livsstil med overforbruk av alkohol og tobakk. Den dårlige tradisjonelle polakk har lite eller ingen utdanning og må derfor jobbe med fysisk anstrengende arbeid, ofte i bygningsindustrien. Dette gir utslag for utseende, man kan se dem på lang avstand fordi kroppene deres er slitne og de har dårlig klesstil og dårlige sko. Den dårlige tradisjonelle polakk holder fast ved gamle kjønnsroller og har vansker med å endre synet på disse. Den dårlige tradisjonelle polakk kan kanskje forbindes med å være del av en innestengt kultur og er en som ikke kan språket.

Den gode moderne polakk: Den gode moderne polakk er en motsats til den dårlige tradisjonelle polakk, og kvinnene sier noe om seg selv og sitt syn på den gode moderne polakk gjennom bildet de skaper av den dårlige tradisjonelle polakk. Den gode moderne

⁶ Fordom: En fordom brukes som regel om negative, fordømmende holdninger, men kan i prinsippet også være positiv (Eriksen, 2011:67).

⁷ Økonomisk migrant: migrant med økonomi som hovedgrunn for å migrere (Odden, 2018:29–30)

⁸ Sirkulær migrant: migrant som drar videre eller hjem etter en viss tid. Også brukt om migranter med gjentatte midlertidige opphold (Odden, 2018:110).

polakk forbindes med kvinner som migrerer for andre grunner enn økonomi. Gjerne utenlandsk erfaring, nysgjerrighet eller bedre arbeidsvilkår. Den gode moderne polakk har utdanning utover videregående, og har gjerne universitetserfaring. Som god moderne polakk jobber man ikke i fysisk anstrengende yrker, og arbeid går ikke på bekostning av utseendet. Innenfor dette bildet har man også en sunn livsstil hvor man har et lavere alkoholkonsum. Den gode moderne polakk bruker mulighetene sine, er hardtarbeidende og prøver å integrere seg gjennom aktiviteter og språk. Den gode moderne polakk synes ikke noe om tradisjonelle kjønnsroller. Den gode polakk kommer også frem i historiene som viser motstand mot bildet av den dårlige tradisjonelle polakk, for eksempel i Julias historie, som bruker Marie Curie og Robert Lewandowski som polakker å være stolte av.

Det kan tenkes at kvinnene i dette kapitlet har ønsket å bidra med en annen forståelse av polakker i Norge. Dette gjør de ved å lage et hierarki hvor de distansere seg selv fra beskrivelsene de gir av 'den dårlige tradisjonelle polakk'. Dette hierarkiet er i stor grad basert på klasse og kjønn, hvor 'den dårlige tradisjonelle polakk' assosieres med en lavere klasse enn den kvinnene selv tilhører. Markørene for forskjellene kan i stor grad sies å være utdanning og yrker forbundet med bygningsindustrien, men også utseende livsstil og kjønn.

Kjønn viser seg viktig i alle tre kvinnenenes historier da de mener at det er forskjeller i motivene til menn og kvinner som migrerer fra Polen, og at det hovedsakelig er menn som er økonomiske migranter. Dette er i tråd med Dyrliids (2018) funn, at polske kvinner i Norge ikke vil assosieres med en arbeiderklassemann i bygningsindustrien. Det er kanskje ekstra viktig for kvinnene å distansere seg fra dette aspektet ved 'den dårlige tradisjonelle polakk'. De har alle på eget initiativ valgt å flytte til Norge. Dermed er de kanskje mer utsatt for å bli assosiert med 'den dårlige tradisjonelle polakk'. Bakgrunnen for at de distanserer seg fra 'den dårlige tradisjonelle polakk' og det økonomiske aspektet ved migrasjonen, kan være på bakgrunn av hva nordmenn assosierer med den 'dårlige tradisjonelle polakk', hva de selv assosierer med den med den dårlige tradisjonelle polakk, men også hva Polen assosierer med dette bildet. Kvinnelig migrasjon er i Polen nemlig sett på som ekstra problematisk grunnet forventningene om kvinners rolle i familien (Garaphic, 2007). Dermed vil kanskje kvinnene være ekstra utsatt for stigma både i Polen og Norge.

I dette kapitlet kommer analysen min til en viss grad inn på hva Main og Czerniejewska (2017:12) ser som kunnskapshull i studier om polsk kvinnelig migrasjon. Til eksempel hvordan migrasjon påvirker kjønnsroller - at polske menn i Norge ikke nødvendigvis tar med seg privilegiene sine hit, og at rollen som 'breadwinner' viskes ut med likestilling og likelønn i Norge. Et annet kunnskapshull Main og Czerniejewska (ibid) peker på, er at vi vet lite om hvordan kjønn påvirker immigranternes integreringsstrategier. Kanskje kan Lenas narrativ være et bidrag til å tette dette kunnskapshullet. Som nevnt fortalte hun at hun ikke ville inngå i kollegaenes eller nordmenns syn på innvandrere. Lena brukte kanskje en strategi som innebærer å holde seg unna polakker for å ikke assosieres med en 'innstengt kultur'. Kanskje var dette en strategi for å bli inkludert - å vise at man er «nærmere» nordmenn ved å vise at man ikke omgås polakker. Som Lena fortalte jobber man som innvandrer ekstra hardt for å bli inkludert.

6.0 Migrasjon - en frigjørende prosess?

«Kjønn endres med tiden og formes innenfor spesifikke kulturelle kontekster» (Titkow, 2007 i Herzeberg side 178).

«Migrasjon er en transformerende prosess som påvirker endringen av kjønnede standarder» (Slany, 2008 i Herzeberg, 2015:181).

Med disse utsagnene som utgangspunkt, samt funnene fra foregående kapitler, hvor vi ha vært inne på hvordan synet på kjønnsroller endrer seg med migrasjonen til Norge, ønsker jeg i dette kapitlet å undersøke om migrasjonen har ført kvinnene nærmere den vestlige feminismen, og i så fall på hvilke måter. I dette kapitlet har jeg valgt å ta med narrativ fra fire av kvinnene fordi de skaper et godt bilde på ulike aspekter som gjør at de føler på frihet som individer og kvinner her i Norge.

I dette kapitlet stiller jeg spørsmålene:

1. Har frigjøring hatt noe å si for kvinnenes valg om å migrere?
2. Leder migrasjonen kvinnene nærmere den vestlige feminismen?
3. Opplever kvinnene en endring i forståelsen av kjønnsroller etter migrasjonen?
4. Har feminine idealer endret seg i løpet av migrasjonsprosessen?

6.1 Julia – «I am more human here, I have more rights.»

Jeg har valgt å starte med en historie fra Julia. Julia snakket ofte om det å være kvinne i Norge sammenlignet med å være kvinne i Polen. Hun var også opptatt av alle rollene hun sjonglerer – som mor, forelder og partner, og snakket mye om kjønn, kjønnsroller og feminine idealer. Da jeg spurte Julia om hun hadde tenkt å bli værende i Norge, sa hun ja, og at det fantes mange grunner til det.

I'm not staying just because of my husband. If I were to be without my husband, I think I would stay because I feel more and more ... I cannot accept those things I don't like there (Julia snakker om Polen). I am more human here, I have more rights, I am more happy here. Again, in the evening, if I want to, I can go for a walk and no one will harm me, no one will ask why a woman is outside alone. I feel safe, I feel good here. When you find your place as a woman in Norway, it is much better than to be a woman in Poland. For example, you don't need your husband to «help» (Julia lager hermetegn med fingrene) with the kids.

Julia sier at hun ikke kan akseptere det hun ikke liker i Polen, og at denne følelsen vokser mer og mer. Slik jeg tolker fortellingen, er dette følelser som har vokst over tid og gjennom erfaringene hun har hatt i Norge i forhold til hva hun har erfart og opplevd i Polen, både i henhold til å ha større frihet, som å kunne gå ut alene om kvelden, og i

henhold til kjønnsroller. I analysekapittel én snakket Julia om kjærligheten som motivasjon for å dra til Norge. Selv om kjærligheten også mest sannsynlig er en motivasjon for å bli, er det nå også andre forhold som spiller inn i Julias historie. Slik Julia fremstiller det i sitt narrativ, føler hun seg tryggere i Norge enn i Polen som kvinne, hun kan for eksempel gå ut om kvelden uten å engste seg for andre eller å føle på stigma fordi hun gjør noe som ikke er forbundet med kvinnelig atferd i samfunnet. Her sier hun dermed noe om forestillinger om kjønn i Polen sammenlignet med Norge. Til slutt sier hun også noe om likestilte partnerskap - at foreldreskapet er mer likestilt og at det er mer vanlig at begge partnere i et forhold tar seg av barna. Det er ikke sagt, som jeg tolker at det er i Polen, at man skal ta seg av barna alene som kvinne. Her i Norge er det «innforstått» at både far og mor «hjelper» med barna, ifølge Julia. Kjønnsrollene i et parforhold er noe Julia mener er veldig annerledes fra Polen til Norge, og dette forteller hun mer om nedenfor.

Julia: *My husband taught me real partnership, and we are still doing this lesson were I am still learning. It's surprising me, I am coming home from work and I am tired, and he says: «No, just go to sleep if you are tired. I will make dinner.» I am still surprised, and my mom will never learn. She will call me and ask me what I am making for dinner; «Why do you think I AM MAKING DINNER? Today it is husbands turn.» Actually we don't have turns, the one that has the time does the cooking. So, it is an unwritten rule in Poland, if you are woman, you are making food. I hate making food, I really hate it, I never liked it. So, he likes it, and he does that, and no one thinks we are a strange family because my husband is cooking and I am not. No one is surprised he is cleaning more than me. I do different things and he is fine with that. So, I told you, in Poland I am weird. Here I am not weird. We are normal people, I feel normal. Benefit of being woman in Norway is you can be whoever you want. I don't like makeup, and in Poland that's strange. I don't like nice clothes. Clothes are to make me feel warm and that's weird in Poland because it's so important to show the world ...*

Silje: *To be feminine?*

Julia: *Yes! To be real woman, you need nice clothes and nice makeup, and it always make me feel I am not a doll, if you like me because i am pretty, fuck you, I don't need your friendship, because I am intelligent, I am brave, I am smart, and you should like me because of that, and not because I am blonde and having nice hair and makeup. So makeup was an issue for me, I felt: «What is wrong with me? Why am I different than other people?» And today I am never weird, Poland is weird, the rules there are weird. I can be feminine in the way I want here in Norway. So there are lots of benefits staying in Norway, it's different to be a mother, it's different to be a wife, and to be a worker.*

Her snakker Julia mye om kjønnsroller, feminine idealer og hvordan hun føler seg som kvinne. Å være kvinne i Norge betyr en endring i forståelsen av kjønnsroller, men også feminine idealer ut fra det Julia forteller. Jeg tolker at Julia ser på seg selv som en mer frigjort kvinne enn moren sin da moren hennes aldri vil «lære» seg at menn også kan ta seg av hus og barn. I tillegg har Julia friheten til å være kvinnen hun vil, og hun kan være feminin på sin egen måte uten å bli dømt for dette. Hun slipper å føle seg rar som kvinne i en norsk kontekst, hvor hun får sin femininitet til å handle om å være intelligent og modig, og ikke om sminke, klær og utføring av plikter i hjemmet.

Om morsrollen sier Julia også at hun føler seg mye tryggere som mor her. Hun kan være sikker på at sønnen hennes er trygg på vei til skolen fordi det ikke er folk som kjører i 200 km i timen i alkoholpåvirket tilstand. Dessuten kan hun fortelle at hun som mor ikke trenger å engste seg for hva barnet blir utsatt for i det norske skolevesenet når hun sammenligner med sine egne erfaringer som skoleelev i Polen.

Julia: *Teachers' will not say to [barnet] that [barnet] is stupid and that [barnets] future is to work on the street, because they can say that in Poland. When I went to school I went with pain in my stomach every day because there were no respect for the kids. And it would be hard for my child in Poland because my child is not baptized. I could not decide for my child. In Poland it is revolution if your kids are not baptized, like the kid will go to hell. My mom was crying for like two years. Here, no one cares. If we were to live in a village in Poland, my child's life would be difficult. Here it is no indoctrination at school, no one will tell him that muslims are bad and Catholics are good, so I have a feeling I am raising my child in a good place.*

Jeg tolker det slik at Julia opplever større frihet på flere områder i det norske samfunnet, og at friheten hun føler er forbundet med de forskjellige rollene hun har. Både i partnerrollen, med en nordmann, hvor det å være en partner og omsorgsperson ikke er å være en «hjelp», men et likestilt arbeid mellom to partnere. I rollen som mor føler hun på større frihet, men også lettelse. Hun trenger ikke engste seg for barnets sikkerhet, og heller ikke stigma forbundet med henne som mor og valget hun tok om å ikke døpe barnet sitt. Dessuten er det en lettelse for Julia at barnet hennes slipper å bli indoktrinert i regi av skolen, som ikke er forenelig med det som er hennes verdier. Religionsfrihet må derfor også kunne sies å være en del av Julias større fortelling om friheten hun opplever som kvinne her, at man har friheten til å gjøre seg opp meninger om andre kulturer og religioner.

Julia avslutter narrativet sitt med å si: «You know, the more I live in Norway, the more I know I could not go back to Poland because I could not find my place there, I would be so angry in so many things.» Med narrativet og dette utsagnet får jeg en forståelse for at tilknytningen til sted, og ikke minst personer, har mye å si for Julias forståelse av kjønnsroller og femininitet.

6.2 Amelia – «I feel like Norway helped me adult.»

Som tidligere nevnt fortalte Amelia at hun hadde flyttet mye rundt i Polen. Som 18-åring dro hun også alene til Nederland, noe hun kunne fortelle at foreldrene hadde mislikt sterkt. Det samme gjaldt da hun flyttet til Norge: «My mom really didn't want me to go here». Jeg synes det var interessant at foreldrene til Amelia var så imot at hun flyttet til andre land. Derfor spurte jeg om grunnen til hvorfor de var så redde. Amelia kunne svare at det hadde med Polens politikk å gjøre og hva som blir kringkastet til den øvrige befolkningen der.

They only stream catastrophies, they never stream good news because it makes you more conservative. So there is like flood, fire, terrorism, death and political struggle - this group is bad and that group is bad. They make it so you feel really safe in Poland. The bad news is influencing the people stronger. So yeah, you feel

very limited even if you live there, you feel very limited unless you can see through. Now that there is internet, people get more educated about the good things and inspiring things like cultural stuff. So people who moves with the Internet, they are more openminded.

Jeg tolker det Amelia forteller som at hun er mer frigjort fra konservative syn som henger igjen i Polen enn det for eksempel foreldregenerasjonen i Polen er. Denne følelsen av frigjøring er ikke noe som har kommet med migrasjonen, men fra opplysninger om andre land som hun blant annet har fått gjennom Internett. Amelia er fra generasjon «Internett», en generasjon som er mer moderne, og som er mer åpen for ting utenfor Polens grenser. Med andre ord forstår jeg narrativet som at hun var fullt klar over at det fantes muligheter utenfor Polens grenser, selv om både foreldre og polske medier fortalte noe annet. Amelias historie er derfor noe annerledes enn Julia sin. I Amelias tilfelle virker det som at hun har hatt et mål om å frigjøre seg fra foreldrenes innblanding, men også Polens konservative og negative syn, og finne ut av verden på egen hånd. Dette understrekes også senere i Amelias historie:

I feel like Norway helped me adult. I was alone here, and I had to cope with different situations, and my mother or father couldn't help me in any way. Sometimes it can be difficult here, but the people here is very helpful. For example, in Poland three quarters are just sitting there behind a desk and you want them to help you but they are using their power to make you feel small. Their faces are like «OMG, I hate my job, why is it Monday again?» And I am really happy here because here people are almost always smiling at you, something terrible has had to have happened if people don't smile.

Jeg tolker det Amelia sier som at Norge har hjulpet henne med å bli voksen fordi foreldrene ikke har vært her for å hjelpe henne. Migrasjonsprosessen har gjort henne selvstendig. Jeg tolker også Amelias narrativ som at man ikke har like stort behov for hjelp fra foreldre i Norge, slik man har i Polen. Her i Norge er det enklere å få hjelp av andre. Folk er ofte lite behjelpelige i Polen, noe som gjør at du har behov for nærmeste familie som et sikkerhetsnett. Dette understrekes også i neste utsagn, som var et svar jeg fikk da jeg spurte om Amelia om hvilke muligheter hun følte hun hadde i Norge kontra Polen og vice versa.

I think there are more opportunities in Poland because it's a bigger country and Poland is very interested in getting new things in the economy, but here in Norway, if you want to do something, you can really do it. And you know, in Poland, everyone wants to be first, it's like the jungle law, if you're stronger and faster, you will get more from life, and here people are treated like equals even in kindergarten. Here people have happy faces and they greet each other in a way that you feel welcome and not the other way, cause people are frustrated there, and here you can live good, maybe earn some money, save some money. The general situation in Poland is that people are not poor, but they are not satisfied.

Slik jeg leser Amelias narrativ er det flere muligheter i Polen, men disse er bare oppnåelig dersom man er «sterkere og raskere» enn andre. I og med at dette presset om å være størst og best styrer mulighetene man får i Polen, gjør det at folk ikke er så interessert i å hjelpe deg, de tenker på seg selv. Sammenlignet med Norge, hvor muligheter er oppnåelige for alle, har man reelle muligheter fordi Norge er et mer likestilt samfunn, og dette kommer også til uttrykk i hvordan folk behandler deg i samfunnet. Det er ikke et mas om det evige jaget, slik jeg forstår Amelias historie. Med andre ord leser jeg Amelias narrativ som at det er mindre stress i Norge. Mulighetene man har blir også satt i sammenheng med kjønn i Amelias narrativ, som vi skal se i neste utsagn.

In Poland you feel that a woman is another kind of human being, like this less worthy, cause sometimes you only feel that you are only good for having children and nothing else, have children and sit at home. It is very chauvinistic. And here in Norway, I think people feel safe, and it's really important for women to feel safe, and the salary is also better so you can make a better living. So you are treated as an equal, and Norwegians insist on that very much, hehe.

Slik jeg forstår Amelias utsagn har man generelt flere muligheter i Polen når disse mulighetene er basert på økonomi og arbeid, men at man har mindre muligheter som kvinne. Dette kan ses i sammenheng med hvilke forventninger andre i samfunnet har til deg basert på kjønn. Dessuten påpeker Amelia at kvinner føler seg tryggere, og slik jeg forstår utsagnet, har dette å gjøre med bedre lønn som gir deg bedre levekår, men også fordi du behandles som et likestilt medlem av samfunnet. Til slutt ønsker jeg også å illustrere at tid og sted er viktige elementer i Amelias narrativ også, og at mulighetene hun snakker om har blitt mer åpenbare for henne gjennom erfaringene med å ha bodd i det norske samfunnet over tid.

When I first came I was planning on living here for 10 years or something, but today i am thinking OMG, I want my kids to experience the freedom that's given to people here, not the stress in Poland.

6.3 Suzanna – «It's not a surprise that women does things»

Da jeg spurte Zuzanna om hun hadde noen utfordringer med tanke på kjønn i Norge i forhold til Polen, var svaret at hun følte seg mye bedre som kvinne i Norge, men så klart med unntak fra mennene vi snakket om i sist kapittel, som tror at kvinner fra fattigere land kun ser på norske menn som «walking wallets».

Generally I like much more Norwegian men than the Polish, for example, because they are much more feminist and they are much more equalists and I think they are much more respectful towards women. And I had two Norwegian boyfriends in the past, and I think they are much better partners. They are like raised to be partners, not to have this sexist childish roles in the relationships. I really think Norway does a good job with that, with teaching equality and ... Here it is not a surprise that women does things like which are typically associated with men for

example.

Zuzanna sier i likhet med Julia at partnerskapet er mye mer likestilt her i Norge, og det sier hun på bakgrunn av å ha vært i forhold med både polske og norske menn. Zuzanna mener at dette har å gjøre med norsk oppdragelse - at man fra ung alder blir oppdratt med verdier om likestilling. Likestilling forbinder hun med partnerskap, men også kjønnsroller. Jeg spør om hun kan utdype mer om hva som er overraskende med tanke på kjønn og aktiviteter i Polen.

Suzanna: *Like in Poland, being a woman is much more being a burden, while here you basically are not just so much judged of your choices as a woman you can do sports which usually men do, no one is surprised that you can repair your own bike her or repair something at home, its normal that women do things like that here.*

Silje: *Its not normal in Poland?*

Suzanna: *No, its not normal. It's big surprise in Poland that women can do something like that. Of course women can do things like that, but you know, its a man's job. The same like here, women play football and stuff like that when in Poland its look more like: Pfffft, whats wrong with her? There are women that will do that but very rarely. Poland is very strict on these traditional rules and stuff like that, it sucks.*

Å være kvinne i Polen er en større byrde enn å være kvinne i Norge, sier Zuzanna. Hun setter dette i sammenheng med at man ikke dømmes for utradisjonelle valg som kvinne her, for eksempel enkelte idrettsaktiviteter og ha kunnskap til å reparere ting. Jeg leser Zuzannas narrativ som at folk flest i Polen vet at kvinner kan gjøre ting, men at overraskelsen blir stor dersom kvinner gjør seg synlig innenfor disse aktivitetene. Aktivitetene er forbeholdt menn på grunn av tradisjonelle normer, og dersom kvinner viker fra disse normene, opplever de stigma fordi folk tror det er noe «galt» med deg.

Zuzanna sier også noe om hvordan slike forskjeller åpenbarer seg. Der er ikke sagt at man vet om normer i enkelte samfunn før man opplever dem selv.

Because I did not even realize after living in so many countries, I did not realize for example norms in Norway before I actually came here. So I don't think women move here because of these things. But why they stay is because it's easier to live here, in general it's easier to live here, like you don't have to worry about money all the time, you don't have to over work yourself, the working norms are normal. In Poland its still very bad culture at work place, and most of the places and here basically you can live, you can work and earn enough money to support yourself and save money for your dreams and stuff like that. So its basically less stressfull.

Som vi her ser, gjør også Zuzanna et poeng ut av at samfunnets normer er noe man lærer seg over tid. Hun presiserer derfor at hun tror motivasjonene for å dra hit og for å bli værende her er annerledes for de fleste migranter. Her i Norge har man et enklere liv, i stor grad fordi man har råd til å forsørge seg selv og kan leve et liv med mindre stress. Narrativet om frihet, slik jeg forstår det i Zuzannas fortelling, har å gjøre med friheten til å delta i aktiviteter uten å bryte med samfunnets kjønnsroller og som et resultat å føle

på stigma, men også om å slippe plikter i parforhold som tradisjonelt forbindes med kvinnelig arbeid.

6.4 Zofia – «I Polen er kirka nummer én»

Da jeg snakket med Zofia, fortalte hun meg at hun ikke hadde hatt noen store opplevelser med kjønnsforskjeller fra Polen til Norge. Hun kunne faktisk fortelle meg at hun, da hun bodde i Polen, hadde blitt fortalt at likestilling mellom kjønnene var veldig viktig i Norge, og at hun derfor fikk sjokk når hun kom hit og norske menn åpent døren for henne. Likevel kan hun fortelle at hun så klart ser forskjeller i lønn. I Polen har man som kvinne mindre i lønn enn menn, forteller Zofia.

Historien om «frigjøring» handler for Zofia om morsrollen og barnet hennes, men også om et roligere og mindre stressende arbeids- og hverdagsliv i Norge.

Zofia: *Her gjør man alt uten stress, alt er rolig. I Polen gjør du alt stressa, alt skal være perfekt i Polen. Og her, ja, er du ikke ferdig med dagens gjøremål, kan du gjøre det i morgen, null stress. I Polen, nei, du må gjøre det ferdig nå. Og det var derfor jeg også sluttet på [tidligere arbeidssted], da jeg fikk polsk sjef, fordi jeg ble mye mer stressa.*

Her snakker Zofia om erfaringer med den norske hverdagen og arbeidslivet, og sett i sammenheng med det hun har erfart i Polen, kjenner hun på mindre stress her. I dette narrative kan vi også se at migrasjonen har skapt endringer i Zofias forventninger til seg selv som arbeider. Hun trenger ikke å stresse på jobb med å bli ferdig, og om hun bli utsatt for stress i arbeidslivet, ja, så slutter hun. Zofia utdyper mer om dette stresset, blant annet at det er helt forskjellige mål og forventninger i utdanningsvesenet i Polen og Norge. Hun forteller meg blant annet at det de lærer på universitetet i Norge, er det hun lærte på ungdomsskolen i Polen. Dessuten blir folk i Polen sjokkerte over sønnen hennes fordi han enda ikke kan telle til ti som treåring.

Ut fra det Zofia forteller, tolker jeg at migrasjonen til Norge har skapt mindre stress for henne, men også for barnet hennes og hennes rolle som forelder. Samfunnets forventninger til Zofia som mor og til barnets tidlige utvikling er større i Polen, noe som kan bidra til stress. Med andre ord tolker jeg det Zofia sier at hun har større frihet til å være moren hun vil her. Det er ingen strenge normer hun må følge for å bli godtatt i samfunnet som mor, og om barnet hennes ikke kan telle til ti, er ikke det noe stress for noen av dem. Slik jeg leser narrative til Zofia, har migrasjonsprosessen vært med på å endre Zofias forventninger til seg selv.

Lengre ut i narrative kan vi også lese at politikk og religion har en del å si for Zofias historie om frihet, og at dette også er med på å skape et bakgrunnsteppe for å ikke ville flytte tilbake til Polen. Da jeg spurte Zofia om hun hadde planer om å flytte tilbake til Polen, får jeg et blankt nei tilbake.

Jeg klarer ikke dra tilbake til landet med en sånn politikk. Jeg har mann fra Algerie. Vi giftet oss tre ganger, for først var det muslim, så hos kommune, så kristent. Herregud, med én mann, det er vanskelig, hehe! Og vi har hatt en

episode om at mannen min er muslim, og når vi drar til Polen må vi ha bekreftelse på at han er katolikk og at vi kan dra. Vi har en dårlig politikk, Polen skal bare være katolsk, og ikke noe annet. Kirka er «best» (Zofia lager hermetegn med fingrene) i Polen, kirka er nummer én.

Jeg tolker dette siste narrativet som at Zofia, mannen og barnet deres har større religionsfrihet her. Polen er kjent for å være et heterogent land når det kommer til religion, og religion og politikk er godt sammenflettet i det polske samfunnet. Om skolevesenet fortsatt driver med indoktrinering og forteller barna at muslimer er onde, slik Julia fortalte, vil jo det være et stort problem for denne familien som består av både katolikker og muslimer. Dessuten kan det tenkes at familien vil oppleve religionsbasert stigma i Polen.

6.5 Frihet – Kjønnroller, femininitet, selvstendighet og religion

Innledningsvis stilte jeg spørsmålene: «Har frigjøring hatt noe å si for kvinnenes valg om å migrere?», «Leder migrasjonen kvinnene nærmere den vestlige feminismen?», «Opplever kvinnene en endring i forståelsen av kjønnroller etter migrasjonen?» og «Har feminine idealer endret seg i løpet av migrasjonsprosessen?».

I likhet med forskningen til Herzeberg (2015) viser også funnene i dette kapittelet at kvinnene ikke migrerer til Norge med motivasjoner om frigjøring. Det er gjerne møtet med det norske samfunnet og normene her over tid som er med på å skape opplevelser om mindre stress, bedre livsvilkår og følelser om frigjøring.

Narrativene om frigjøring kommer til uttrykk i fortellinger om å være kvinne i Norge kontra i Polen, og blir godt synlig når kvinnene snakker om å være selvstendige individer som kan forsørge seg selv, og gjennom deres roller i hverdagslivet, som mødre og partnere.

Mine funn er at det finnes en kollektiv fortelling hos kvinnene om et mindre stressende liv i Norge, og at mindre stress kan forbindes med endringer i forventninger om seg selv som mødre, partnere og arbeidstakere.

Et annet funn var at både Julia og Zofia snakker om religion i forbindelse med å føle seg fri. Mens Julia tok et aktivt valg om å ikke døpe barnet sitt i Polen, noe som for øvrig er assosiert med stort stigma, ifølge Julia, kjenner hun ikke på den samme uroen her som i Polen. Her er det ingen som dømmer henne som dårlig mor eller dårlig kvinne eller en dårlig polakk fordi hun har valgt å la barnet sitt velge selv. For Zofia er det i rollen som partner, men også kanskje som mor, at religionsfrihet blir viktig.

Flere av kvinnene presiserer at de føler seg bedre som kvinner i Norge. Dette ser kvinnene i lys av at de ikke føler seg som byrder, at de kan drive med aktiviteter som i Polen tradisjonelt forbindes med menn uten at de blir stemplet som rare. Eller at de var mer likestilte i parforholdet, hvor det ikke var forventet at de alene skal ta seg av pliktene i hjemmet og barna.

Julia sa også noe om feminine idealer – at hun kunne være feminin på sine egne premisser uten å føle seg rar eller utenforstående her. Hun kunne være feminin på sin

måte, ved å være modig og intellektuell, og ikke via sminke, finklær og ordnet hår, som er assosiert med femininitet i Polen.

Det Julia sier om femininitet synes jeg er interessant på bakgrunn av det Lisiak (2017) skriver om performativ femininitet blant polske innvandrere. At å utøve femininitet, slik den forstås i Polen - å ordne seg ved bruk av sminke, klær og sette opp håret, kan være en tilhørighetsstrategi for kvinner som ikke føler tilhørighet i samfunnet de har migrert til. Denne tilhørigheten, sier Lisiak, er delvis ekte og delvis imaginær, og deles med andre polske kvinnelige migranter i det urbane bybildet (Lisiak, 2017:45). Når Julia da snakker ned denne måten å utføre femininitet på, kan det i mine øyne tolkes som om hun ønsker å formidle at hun føler tilhørighet med majoriteten her i Norge, men det kan også tenkes at dette kan være en integreringsstrategi, at hun er nærmere oss enn dem.

7.0 Fortellinger om tilhørighet

Ifølge SSB Analyse (2021) er ikke de fleste innvandrere ensomme, men innvandrere opplever mer ensomhet og eksklusjon fra samfunnet. Ensomhet og eksklusjon er knyttet til fysiske og psykiske helseproblemer. I samme artikkel skriver SSB at polske kvinner sjelden er ensomme: «Polske kvinner er sjelden plaget av ensomhet, mens polske menn finner seg omtrent på gjennomsnittet». SSB mener at noe av forklaringen på dette har å gjøre med at en av fem polske menn ikke har ektefellen sin i Norge, mens 99 prosent av gifte polske kvinner har ektefellen sin her.

Av den grunn har jeg viet et kapittel i denne masteroppgaven til tilhørighet blant de polske kvinnene jeg har intervjuet. Spørsmålet jeg stiller her, er «Føler kvinnene på ensomhet, og i hvilke tilfeller?»

7.1 Lena forteller om savnet til familien

Som tidligere nevnt bor Lena i Norge med sin norske mann, som hun ventet barn med. På intervjuditidspunktet hadde Lena bodd i Norge i 5 år. Hele familien hennes, med unntak av svigerfamilien, bodde i Polen, og det er ytterst få hun anser som venner i Norge. Lena fortalte meg derfor om et stort savn til hjemlandet, familien og vennene sine. Jeg spør derfor om Lena ofte drar hjem da hun kjenner på et så sterkt savn til familien og vennene i Polen.

Jeg drar hjem så ofte jeg kan, men det blir jo mindre og mindre etter hvert siden vi også skal ha barn da, men jeg savner veldig familie og venner, så ofte jeg får til og har mulighet så drar jeg nedover.

I utsagnet forteller Lena om ensomhet. Savnet til venner og familie er så stort at hver gang Lena har hatt mulighet, så har hun dratt hjem til familien. Jeg spør derfor om hun har det bra sosialt på jobb, og om det får henne til å føle seg mindre ensom.

Ja. Jeg trives, men man kan jo kjenne litt på, ja, man må jo jobbe litt for å bli en del av flokken. Det blir jo første man møter er selvfølgelig at alle hører jeg ikke er norsk, så alle blir litt skeptiske ved første møte, men ja, man blir kjent og får pratet litt så går det bra.

I dette utsagnet kan vi se at Lena trives på jobb, men at hun ikke alltid blir inkludert. Hun mener dette har å gjøre med hennes bakgrunn som polakk, at folk kan høre på henne at hun ikke er norsk, og at folk dermed blir skeptiske til henne. Lena kan videre fortelle om ganske stor ensomhet i narrativet sitt. Hun sier hun ikke vil anse noen i Norge som venner ennå, selv etter å ha bodd her i fem år, og at hun ofte tenker på grunnen til dette.

Folk lever sitt eget liv og ja. Det er jo litt kulturell forskjell. For eksempel her (i borettslaget), her har vi bodd i fire år nå, jeg vet ett navn, kanskje et par navn. Jeg sier hei til kanskje ja, de som bor nærmest, og det er det. for meg er det vanlig at man i Polen banker på døra til hverandre og bare hopper inn og tar en kaffekopp eller ja. Vi har et veldig avslappet forhold. Altså jeg kjenner veldig mange fra jobb og sånn. Men jeg har ingen nærme, det er det som er problemet. Det som kanskje er et problem er at det er stor aldersforskjell. Så de har, de snakker om andre ting, de har større barn, barneskole- og ungdomsskolebarn. Man snakker jo sammen da, men det er ikke sånn at vi treffes. De har sine grupper.

Lena peker på kulturelle forskjeller i Polen og Norge. I Polen har de et mer avslappet forhold til det sosiale, det er mye enklere å ta en kaffekopp med noen der. Her i Norge blir det fort vanskelig da folk, som nevnt, blir litt skeptisk når de hører hun ikke er norsk, samtidig som det sosiale er mer aldersbasert her, noe som gjør at man ikke helt har de samme interessene. For å være litt mindre ensom i Norge, pleier Lena å snakke mye med venner og familie over telefon, og hun kan fortelle meg at det er en utfordring man tar når man flytter hit.

Silje: *Tar utfordring, hva er utfordringen føler du?*

Lena: *Bare å flytte fra hjemlandet og ja, det er jo stor belastning både fysisk og psykisk, mest psykisk å bli vant til en ny plass, kulturen og ja, gå gjennom den verste tiden i begynnelsen. Man må klare seg uten familie og venner og bli kjent med ja, fra hvordan betale regninger og hvilken buss man skal ta og ja, alt er nytt så ja, man blir jo kanskje ensom og når man ikke kjenner systemet, så kan man ja, ta mye feil, ikke vite om ting, kanskje betale litt ekstra for det etterpå.*

Å flytte til et annet land uten å ha venner eller familie her, er noe som går på både den fysiske og psykiske helsa, og noe jeg forstår som noe Lena har opplevd. Hun snakker om ensomhet som en utfordring man må ta, at det å migrere kanskje er noe man må betale litt ekstra for etterpå.

7.3 Hanna om tilhørighet

Hanna er ikke alene om å sitte på følelser om savn. Hanna kom til Norge da hun var 19 år og gravid. Flere ganger under intervjuet kommer Hanna inn på at hun har vanskelig for å finne venner i Norge, og at hun ikke har noen norske venner. Som mor i Norge har hun møtt på norske foreldre opp gjennom skolegangen til barnet sitt, men det er ingen av disse foreldrene hun anser som venner. Hun forklarer det, i likhet med Lena, med at folk er opptatt med sitt eget og på grunn av aldersforskjeller som gjør at man har litt

ulike interesser. I og med at Hanna har vansker med å finne venner her, forklarer hun meg at hun faktisk har vurdert å flytte tilbake til Polen. Hun har også fått jobbtilbud, sier hun, men lønna var ikke god nok.

Også, jeg tenker for å dra tilbake til Polen også jobbe der, jeg har jo masse nære venninner, vi har vært sammen her, vi møtte hverandre og støtter hverandre og at hele pakka, og nesten alle har dratt tilbake til Polen og skaffet seg jobb, bodd der og tok med seg familien som dem har skaffet her i Norge egentlig, så har dem bestemt nei, nå har vi kjøpt hus og alt så nå skal vi dra tilbake og starte der, prøve der [...]

I og med at Hanna begynte å snakke om vennskapene til polske kvinner som også har bodd i Norge, stilte jeg henne spørsmål om vennene hun har nå, hvor de er, om de er i Polen eller Norge, eller om hun har venner begge steder.

Hanna: *Venner, venner her (Hanna ler med en sarkastisk tone)? Jo, jeg har jo venner her, to nære venninner og en vi har møtt. Alle tre er fra Polen. Før så hadde jeg som sagt fire venninner her, også de tre andre har jeg møtt her, fin kjemi og vi ble kjent og sånn, men de bestemte seg for å dra tilbake og da hver gang så følte jeg meg forlatt igjen, at noen forsvant. Hun forsvant, hun forsvant. Jeg fant hu, så var jeg happy i 2 år, så forsvant hun igjen og jeg tror at man må bli voksen nok for å skjønne at det går greit uten venner og at du ikke trenger å ha det så sterkt. Da det var sterkt og dem bare forsvant så var skuffelsen høy, jeg husker at jeg gråt til mora mi og spurte om det var noe galt ved meg og hvorfor, men så roet det seg litt ned. Og nå syntes jeg at jeg er jo fornøyd med det som er her og jeg trenger ikke noe mer.*

Jeg leser også Hannas narrativ som at vennskap er noe man ofrer når man migrerer. Til og med vennene hun får her, er noe hun må ofre. For vennene Hanna får i Norge er polakker, og de drar ofte tilbake igjen til Polen. Hanna har opplevd at mange venner drar, og hun har også derfor opplevd ensomhet en rekke ganger. Av dette narrativet leser jeg også at dette har gått på Hannas psykiske bekostning, i perioder har hun selv trodd noe har vært galt med henne. Men ettersom dette har blitt normalen, er det noe Hanna har tatt til takke med – hun trenger ikke noe mer.

7.3 Julia forteller om manglende tilhørighet

Selv om Julia har vært i Norge i over ti år og hun har skapt seg en familie her, sammen med sønnen og mann sin, er det enda ting som ikke er helt perfekt. Når jeg stiller Julia spørsmålet om hun noen ganger føler seg ensom her, peker hun ikke eksplisitt på venner eller familie som en mangel. Her i Norge, sier hun, er det ting som ikke kan deles med andre, til og med ikke ektemannen hennes, som er hennes beste venn.

Julia: *And i have a good example. We had a plane with politicians, 96 people, our president, his wife, the top people of the country. This was 2011. I remember this day, my friend called me and said the president is dead, and i thought he had a heart attack or something, and she said «just turn on the TV». I did that, you know, I couldnt believe that I was sitting the whole day in front of the TV. Every name you saw in TV was name of a person you know, not personally, but you saw this person a thousand times in TV, its an icon, its the biggest person in the society so each one was at least a tragedy and such a thing you cannot share it*

with people not from Poland. I could tell my husband, you know, I feel sad but if you understand its... how to explain that. You should explain story about each person and even if you do, he would never feel the same, he would never take his pain. He could hold you, ehm...

Julia forteller her en historie om tragedier. Når tragedier skjer i hjemlandet, er det helt umulig for nordmenn som har vokst opp i Norge å forstå hvilken smerte man opplever, selv om personen som prøver å forstå er ektemannen din og din bestevenn. Julia forklarer dette med tilknytning, at mannen ikke har den samme tilknytningen til Polen, eller menneskene der, så han kan aldri fullt forstå. Julia snakker videre om dette nedenfor.

So, for my husband, nothing really bad happened, ok the plane went down, it was a tragedy. And in this moment I felt lonely. And this happens when you are deciding to leave your culture. In the moment you are deciding I will go to Norway, you have no idea what is waiting for you in the moments of crisis. Through each immigrant one day phone will ring and you know someone will say your mother is in the hospital and you have no chance to go there on time, you will always be late for some funeral... But ... Listen ... This is in moments like this I sit and I think that's the price to pay for the love of my life. My husband is my home. He created a great home for me and for my son. So that's the price to pay, and also here today I am living in really great country. I love to be in Norway, so...

Silje: *so you don't regret ...*

Julia: *No. I don't regret it, I accept it. Again, you think about your husband and you think I am willing to pay that price. That's fine that's life we are all making choices.*

I dette narrative blir det klart å tydelig hva Julia mener man gir opp i det øyeblikket man velger å flytte til et annet land. Ikke bare drar man til et land hvor andre ikke har samme tilknytning til landet man kommer fra, og ikke kan føle eller forstå ting som kriser på samme nivå som migranten selv, ifølge Julia. Julia snakker også om migrasjonen i forbindelse med et offer, eller en pris å betale i likhet med Hanna og Lena.

7.5 Prisen man betaler for å migrere

Innledningsvis sa jeg at jeg ville undersøke SSBs påstand om at polakker i det store og hele ikke føler på stor ensomhet i Norge. Dette ville jeg gjøre med forskningsspørsmålet «Føler kvinnene på ensomhet, og i hvilke tilfeller?»

I Lena og Hannas narrativ kommer det klart frem at ingen av dem har norske venner her. De blir heller ikke særlig inkludert der det er mulig for inkludering og vennskap, slik jeg forstår det. Lena har for eksempel ikke funnet seg noen venner fra jobb, selv om hun har vært ansatt noen år, og Hanna, som har bodd i Norge enda lengre, og som har fulgt et barn fra barnehage til ungdomsskole her, har heller ikke opplevd å bli særlig inkludert på kanskje det vi ser som normale arenaer for sosialisering. Selv om Lena er inne på at nordmenn er skeptiske til henne da de kan høre at hun ikke er norsk, legger også kvinnene stor vekt på andre aspekter for hvorfor de ikke blir inkludert på sosiale arenaer i det norske samfunnet. Fordi aldersforskjellene er store og interessene dermed

annerledes. Mens Lena kjenner på en stor ensomhet og løser dette med å dra hjem og ringe hjem så ofte hun kan, har Lena kjent på tragedien av å miste venner så mange ganger, at hun har gitt opp på hele venneprosjektet, og sier seg «fornøyd».

Julia snakker også om ensomhet i tilknytning til en kulturell kontekst, at det er umulig for andre i andre kulturer å forstå seg på tragedier i hjemlandet. Mine funn er at kvinnene i mitt materiale kan føle på stor ensomhet, og til og med eksklusjon basert på etnisitet og en litt gebrokket norsk (Lena var etter min mening ganske nær å snakke flytende). Et annet funn er at kvinnene omtaler ensomheten som en pris og betale, eller som et offer, og at de er klare over at de kanskje mister tilhørighet som en følge av å migrere. Kanskje tar enkelte polske kvinner tap av venner og familie som en selvfølge, og kanskje er det mulig at de ikke snakker så høyløst om dette, og at disse aspektene derfor er mindre kjent.

Likevel vil jeg oppfordre alle som studerer polske kvinner til å ta opp dette aspektet. For som SSB skriver, er kunnskap om ensomhet viktig da den kan belyse hverdagsintegrasjonen og forebygge helseproblemer (ibid), og psykiske vondter er noe kvinnene eksplisitt peker på i mitt datamateriale.

Som jeg beskrev i tidligere forskning, har mye forskning dreid seg om polske menn her til lands, og når kvinner har blitt forsket på, er det gjerne i sammenheng med familiegjenforening i Norge og som påheng til sine ektemenn. At polske kvinner, 40 000 av dem i Norge, blir ansett som lite ensomme fordi blant annet SSB finner at 99 prosent av gifte polske kvinner har ektefellen sin her, forteller meg at det trengs mer forskning på ensomhet blant polske kvinner, og kanskje mer forskning på de kvinnene som ikke migrerer til Norge for familiegjenforening, eller også kvinner som oppgir andre motivasjoner for å migrere til Norge. Følelser av tilhørighet baserer seg ikke nødvendigvis, som vi har sett i dette kapitlet, på om man bor sammen med en mann eller ei.

En siste ting jeg vil ta opp før jeg avslutter analysene i denne oppgaven, er nettopp dette med tilhørighet. Gjennom forrige kapittel og dette kapitlet, ser vi at de polske kvinnene har tilknytninger til flere kontekster samtidig, og at narrativene deres inneholder identifikasjon med et sted når det kommer til likestilling og mot et sted når det kommer til ensomhet. Jeg finner derfor, som Dyrli, at tilknytning til ett sted kan komme til uttrykk gjennom å kontrastere Norge og Polen (Dyrli, 2017:151).

8.0 Avsluttende refleksjoner

Målet med denne masteroppgaven har vært å undersøke hvem de polske kvinnene i Norge er med et interseksjonelt blikk. Undersøkelsen ble gjort ved gjennomføring av seks intervjuer, hvor jeg har fått et innblikk i kvinnenens migrasjonsfortellinger og erfaringer. Hensikten har vært å bidra med å tette kunnskapshull, både gjennom å nyansere bilde av hvem de polske kvinnene i Norge er via kvinnenens identitetskonstruksjoner, men også med tanke på hva kunnskapshullene er i polsk kvinnelig migrasjonsforskning.

I dette kapitlet skal jeg nevne oppgavens funn og reflektere over hvilken relevans dette har for det norske samfunnet, samt migrasjon og kjønn som

forskningsfelt. Til slutt ønsker jeg å si noen ord om hvilke begrensninger oppgaven står overfor og litt om veien videre.

8.1 Et nyansert bilde av de polske kvinnene i Norge

I første analysekapittel så vi hvordan kvinnene fortalte om seg selv som agensrike kvinner som flytter på eget initiativ. Kvinnenes hovedmotivasjoner for å flytte var kjærlighet, familie og reiselyst, og det var kun ei av kvinnene som nevnte vanskeligheter som en av årsakene til å flytte til Norge. Likevel kan kvinnenes motivasjoner sies å være komplekse. Agens viste seg også som et viktig begrep i kvinnenes fortellinger. Fortellingene om kvinnene som migranter er fortellinger om frie, uavhengige og moderne kvinner som ikke har sterke forpliktelser til familie eller foreldre som befinner seg hjemme i Polen, og som dermed bryter med tradisjonelle kjønnsroller og vestlige stereotyper.

I det andre analysekapittelet analyserte jeg frem motstanderne i kvinnenes fortellinger. Kvinnene skapte her et bilde av hvem som truer identiteten deres, både 'den dårlige polakk' og den fordomsfulle nordmannen. Innholdet i 'den gode moderne polakk' og 'den dårlige tradisjonelle polakk' analyseres frem med et interseksjonelt blikk, og vi kan her se hvordan klasse og kjønn sammenflettes i kategoriseringene.

I tredje analysekapittel spurte jeg om migrasjonen kunne ses på som et frigjøringsprosjekt. Mitt funn var at selve migrasjonsprosessen kan ses som en transformerende reise hvor frigjøring står sentralt, både når det kommer til religion, politikk og tradisjonelle kjønnsroller. Historiene om frigjøring kommer riktignok ikke frem når kvinnene snakker om motivasjoner for å migrere, men skapes av erfaringer gjennom tid og sted.

I fjerde og siste analysekapittel stilte jeg spørsmålet om kvinnene følte tilhørighet i Norge med tanke på SSBs konklusjon om at polske kvinner i Norge ikke er ensomme. Her presenterte jeg tre historier. To av historiene snakker mye om savnet etter familie og venner, og Julias historie fortalte om ensomhet i forbindelse med Et annet funn er at flere av kvinnene opplever at de ofrer noe når de migrerer, og offeret har ofte tilknytning til familie, venner og mangel på kulturell forståelse. Jeg oppfordrer her til å forske mer på polske kvinner og ensomhet.

Til slutt ønsker jeg å svare på problemstillingen min i dette avsnittet. Hvem er de polske kvinnene i Norge?

De polske kvinnene forteller selv at de er agensrike, moderne kvinner, som kontrasterer seg til arbeidersubjektet eller den 'dårlige tradisjonelle polakk'. Noen av kvinnene opplever å bli tatt godt imot i Norge, med smil, vennlighet og behjelpelighet, men flere peker på manglende inkludering på arenaer vi ofte forbinder med sosial inkludering. Kvinnene opplever også frigjøring her forbundet med tradisjonelle kjønnsroller og føler seg mer likestilte i det norske samfunn. Og selv om flere av kvinnene opplever bedre og mer likestilte partnerskap i Norge, finnes det også historier om sexisme fra norske menn. Sexismen spiller på bilder av østeuropeiske kvinner som koner man kan kjøpe og har røtter i kvinnenes migrasjonsmotivasjoner fra 70- og 80-tallet, samt kvinnenes etnisitet.

8.2 Mitt bidrag til forskning på migrasjon med et kjønnsperspektiv

Da jeg undersøkte polske kvinners fortellinger om seg selv og migrasjonsprosessen, har jeg i stor grad fått historier som sammenligner livet i Polen med livet i Norge. Hensikten har ikke vært å få kvinnene til å føle seg som svikere mot eget land, noe enkelt av dem har følt på i sine historier om for eksempel tradisjonelle kjønnsroller som regjerer i Polen. Hensikten har vært å bidra i et felt hvor det fortsatt er behov for kunnskap.

For det norske samfunnet er denne studien relativt gode nyheter. Kvinnene snakker om Norge som et mindre stressende sted hvor de opplever større frihet og færre plikter i henhold til tradisjonelle kjønnsroller. Likevel er det historier her om både ensomhet og sexisme. Noen oppfordringer er det derfor mulig å gi på vegne av denne studien. Polske kvinner som ikke kommer med eller til sine menn i Norge burde forskes videre på i sammenheng med ensomhet og tilhørighet. Sexisme som baserer seg på etnisitet og kjønn finnes i det norske samfunnet, det ser vi både i denne oppgaven, men også i dagens mediebilde av hvordan ukrainske kvinnelige flyktninger forsøkes utnyttet av norske menn. Dette er et stort problem som kan ha store konsekvenser for kvinnelige migranter og samfunnet i sin helhet.

Innledningsvis i oppgaven presenterte jeg det Main og Czerniejewska peker på som kunnskapshull i polsk kvinnelig migrasjon. At vi vet lite om forskjellige migrasjonsmønstre, grunnene bak og konsekvensene av kvinnenes valg om å bli i Polen, dra til Norge alene, eller i følge med partnere. Og at vi vet lite om hvordan kjønn påvirker immigranternes integreringsstrategier og hvordan migrasjon påvirker kjønnsroller og ansvar i samfunnet man bosetter seg i, eller drar ifra (Main og Czerniejewska, 2017:12). Disse kunnskapshullene har jeg prøvd å følge opp i oppgaven min.

Til eksempel har jeg belyst hvilke motivasjoner som gjør seg gjeldende i valget om å bli værende i Norge. Dette har jeg belyst i både kapittel fire og i kapittel seks. Jeg har også fulgt opp med et eksempel på hvordan kjønn kan ha noe å si for integreringsstrategier gjennom Lenas historie om å holde seg unna polakker i kapittel fem. Og i kapittel seks har jeg viet store deler av kapittelet til hvordan migrasjonen påvirker kjønnsroller i samfunnet kvinnene bosetter seg i.

8.3 Oppgavens begrensninger og veien videre

Funnene baseres på et utvalg av seks polske kvinner i en norsk by. Kvinnene har flere fellestrekk, at de er polske, har utdanning, bor i samme by og at de har jobb. Men kvinnene er også ulike med tanke på alder, antall studieår på universitet og yrker. Selv om enkelte av funnene kan sies å være kollektive i mitt materiale, er de ikke nødvendigvis overførbare til andre kvinner med samme bakgrunn. Målet har ikke vært å generalisere, men heller nyansere bildet av de kvinnelige polakkene. Likevel er det enkelte funn som er i tråd med tidligere forskning, og jeg vil derfor påstå at enkelte erfaringer og holdninger kan være gjeldende for flere.

Når det er sagt, kunne oppgaven vært gjort annerledes. Jeg kunne ha intervjuet menn og gjort en komparasjonsstudie, jeg kunne ha intervjuet polske kvinner

som bor andre steder i Norge, eller jeg kunne ha intervjuet de kvinnene som har valgt å flytte tilbake til Polen, og kanskje fått et enda mer nyansert bilde på hvem de polske kvinnene er i Norge. Om studien hadde basert seg på et slikt utvalg, kunne jeg nok kanskje bidratt til å tette enda flere kunnskapshull i forskningen som dreier seg om kvinnelig migrasjon, og spesifikt fra øst til vest.

Verden kommer stadig nærmere og mennesket er iboende mobilt, både når det kommer til privilegerte mennesker som migrerer som handlende individer, og når det gjelder mennesker på flukt. I år er vi så uheldige å være vitne til en krig i Europa, nærmere bestemt i Ukraina, som har skapt en stor flyktningstrøm av kvinner og barn. Om min studie har relevans for ukrainske kvinnelige flyktninger er vanskelig å si, men som nevnt, er det likheter i hvordan norske menn tilfører kvinner fra Øst-Europa egenskaper basert på etnisitet, og dette er noe som bør forskes på videre.

Noter

1. Irregulære migranter: migrant uten gyldig opphold (Odden, 2018:30)
2. Bokserie av Margit Sandemo som er oversatt til polsk.
3. Breadwinner: Den i husholdet som tjener alt eller mest.
4. Robert Lewandowski: kaptein på det polske asjonallaget i fotball. Filantrop og utdannet.
5. Marie Curie: to ganger Nobels fredsprisvinner. Også første kvinnelige Nobels prisvinner.
6. Fordom: En fordom brukes som regel om negative, fordømmende holdninger, men kan i prinsippet også være positiv (Eriksen, 2011:67).
7. Økonomisk migrant: migrant med økonomi som hovedgrunn for å migrere (Odden, 2018:29–30)
8. Sirkulær migrant: migrant som drar videre eller hjem etter en viss tid. Også brukt om migranter med gjentatte midlertidige opphold (Odden, 2018:110).
9. Prosjektet ble utsatt til 2022.
10. Prosjektet ble utsatt til 2022.

Litteraturliste

Beauvoir, Simone, Moi, T. & Christensen, B., 2000. *Det annet kjønn*, Oslo: Pax, pp. 7-29 (innledende essay ved Toril Moi), 390-433 (Ungpiken), og 785-817 (Den uavhengige kvinnen) (97 s.)

Brodersen, R. B., Bråten, F. J., Reiersgaard, A., Slethei, K. og Ågotnes, K. (2009). *Tekstens autoritet. Tekstanalyse og skriving i academia* (1. utg.). Universitetsforlaget

Burr, Vivien. (2015). *Social Constructionism*. (3. Utg.) Routledge, London and New York.

Cain, V., Estefan, A., & Clandinin, D. J. (2013). A Return to Methodological Commitment: Reflections on Narrative Inquiry. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57(6), 574-586. <http://doi.org/10.1080/00313831.2013.798833>

Christensen, K., & Guldvik, I. (2014). *Migrant care workers: Searching for new horizons*. (1. Utg.) Farnham: Ashgate.

Dyrlid, M. L. (2017). *Transnasjonalisme mellom stolthet og stigma. Polske migranternes narrativer om arbeid, tilhørighet og posisjonering* (Doktoravhandling). NTNU, Trondheim

Dyrlid, M. L. (2018). «Polakken kan» Narrativer om polske migranternes arbeid og tilhørighet i Norge. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 3-4, 124-145. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2018-03-04-03>

Erdal, B. M. (2018, 27. juni). Polske liv i Noreg. *Morgenbladet*. <https://www.morgenbladet.no/portal/2018/06/27/polske-liv-i-noreg/>

Eriksen, T., H. (1994). *Små steder – Store spørsmål. Innføring i sosialantropologi*. (2. utg.) Universitetsforlaget

Friberg, J. H. og Tyldum G. (2007). *Polonia i Oslo. En studie av arbeids- og levekår blant polakker i hovedstadsområdet (Fafo-rapport 27.)*. Fafo

Friberg, J. H. og Eldring, L. (2011). *Polonia i Oslo 2010. Mobilitet, arbeid og levekår blant polakker i hovedstaden (Fafo-rapport 27.)*. Fafo

Garapich, M. (2007). Odyssean refugees, migrants and power – Construction of 'other' within the Polish 'community' in the UK. In D. Reed-Danahay & C. Brettell (Red), *Immigration and citizenship in Europe and the U.S.: Anthropological perspectives* (pp. 124–161). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Gullikstad, B. (2010). Når Likestilling blir ulikhet. Interseksjonalitet i arbeidslivet. Berg, Flemmen og Gullikstad (Red.), *Likestilte norskheter. Om kjønn og etnisitet*. (1. utg., s. 101-133). Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.

Herzberg, Magdalena. (2015). Emigration as an emancipatory project. Narratives on experiences of Polish women in Norway. *Current Issues in Personality Psychology*. 3. 175-184. 10.5114/cipp.2015.53191.

- Hylland, Eriksen, T. (2011) *Kulturell forståelse*. (2. utg.) Universitetsforlaget, Oslo
- Jenkins, R. (2014). *Social Identity*. London:Routledge
- Johannesen, L. E. F., Rafoss, T. W., og Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget, Oslo
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise (1999). Det diskursanalytiske felt. Kapittel 1 i: Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde universitetsforlag: 9-33.
- Kristensen, G. K., & Ravn, M. N. (2015). *The voices heard and the voices silenced: recruitment processes in qualitative interview studies*. *Qualitative Research*, 15(6), 722–737. <https://doi.org/10.1177/1468794114567496>
- Lisiak, A. (2017) Other mothers: encountering in/visible femininities in migration and urban contexts. *Feminist Review*, nr. 117, currents (2017), s. 41-55
- Main, I. (2016) Motivations for mobility and settlement of Polish female migrants in Barcelona and Berlin, *Social Identities*, 22:1, 62-79, DOI: [10.1080/13504630.2015.1110358](https://doi.org/10.1080/13504630.2015.1110358)
- Main, I., & Czerniejewska, I., (2017). *Post-accession Female Mobility between Poland and Norway. New Trends and New Ways of Thinking about Migration*. Sprawy Narodowościowe. Seria Nowa, 2017(49). <https://doi.org/10.11649/sn.1358>
- Martinussen, M. W. (2004). *Kultursosiologi*. Det norske samlaget, Oslo
- Micheline van Riemsdijk (2010) Variegated privileges of whiteness: lived experiences of Polish nurses in Norway, *Social & Cultural Geography*, 11:2, 117-137, DOI: [10.1080/14649360903514376](https://doi.org/10.1080/14649360903514376)
- Murray, M. and Sools, A. (2014) Narrative research. In: Rohleder P and Lyons A (eds) *Qualitative Research in Clinical and Health Psychology*. London: Palgrave, pp. 133–154.
- Nadim, M. (2015). Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift, Årgang 23 (nummer 3)*, 129-148. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/66798302/st_2015_03_pdf.pdf
- Norris, S.P., Guilbert, S.M., Smith, M.L., Hakimelahi, S. and Phillips, L.M. (2005), A theoretical framework for narrative explanation in science. *Sci. Ed.*, 89: 535-563. doi:[10.1002/sce.20063](https://doi.org/10.1002/sce.20063)
- Odden, G. (2018). *Internasjonal migrasjon. En samfunnsvitenskapelig innføring* (1.utg.). Fagbokforlaget.
- Olsen, M. H., Båtevik, F. O., Olsen, G. M. og Yttredal, E. R. (2011). *Dei nye hendene- Offentlig sektor i møte med arbeidsinnvandrere* (rapport 22.). Møreforskning Volda

Olwig, K. F. (2018) Migration as Adventure: Narrative Self-representation among Caribbean Migrants in Denmark, *Ethnos*, 83:1, 156-171, DOI: [10.1080/00141844.2016.1209538](https://doi.org/10.1080/00141844.2016.1209538)

Phoenix, Ann (2016): Narrativ praksis og identitetskonstruksjoner. I: Inger Glavind Bo, Ann-Dorte Christensen og Trine Lund Thomsen (red), *Narrativ forskning. Tilgange og metoder*. København: Hans Reitzels forlag, s. 57-82

Pustułka, Paula. (2015). Escaping workplace gender discrimination through mobility? Labor-market experiences of Polish female migrants in the West. *InterDisciplines* (1). 59-94. [10.2390/indi-v6-i1-135](https://doi.org/10.2390/indi-v6-i1-135)

Riessman, C. K. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Rosenlund, L. og Prieur, A. (2006). Det sociale rum, livsstilenes rum – og la distinction. I Prieur, A. og Sestoft, C (Red.), *Pierre Bourdieu en introduktion* (utg. 1. side 115-155). København: Hans Reitzels forlag

Sampson, K. (2008). Eksistensialistisk/fenomenologisk tilnærming. I E. Mortensen, C. Egeland, R. Gressgård, C. Holst, K.Jegerstedt, S. Rosland og K. Sampson (Red.), *Kjønnteori* (1. utg. side 36-52). Gyldendal akademisk.

Statistisk sentralbyrå. (2016, 9. mai). Innvandrernes demografi. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/stadig-mest-innvandring-fra-polen>

Thagaard, Tove (2013): Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder, Fagbokforlaget, Bergen

Thomsen, T.L., Bo, I.G. og Christensen, A.-D. (2016): Narrativ forskning: Tilgange og metoder. I: Inger Glavind Bo, Ann-Dorte Christensen og Trine Lund Thomsen (red), *Narrativ forskning. Tilgange og metoder*. København: Hans Reitzels forlag, s. 13-33

Tjora, Aksel (2018) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3.utg.). Gyldendal akademisk

Torvatn, H. og Buvik, M. P. (2011). *PolTrond. Arbeidsvilkår og arbeidsmiljø blant polske arbeidere i Trondheimsregionen* (rapport SINTEF A19655.). SINTEF teknologi og samfunn

Ytrehus, Line Alice. 2001. «Innledning: Forestillinger om «den andre»». I *Forestillinger om «den andre». Images of otherness*, red. Line Alice Ytrehus. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Vedlegg

Intervjuguide:

Innledende:

- takk for oppmøte, informasjon om prosjektet og deltakerens rettigheter

Oppvarmingsspørsmål:

- Kan du fortelle meg litt om deg selv?
(sivilstatus, utdanning, arbeid, bodd i forskjellige land, alder, andre tema deltaker syntes er relevant (alder: skal ikke ha med opplysningen i oppgaven, kun informantens aldersspenn))

Hovedspørsmål

1. Utdanning og arbeid

- Kan du fortelle meg om skoleløpet ditt, hva slags utdanning har du?
- Er utdanningen din godkjent i Norge?
- Har du tenkt til å ta mer utdanning? I så fall, hva og hvorfor?
- Har du i dag arbeid som passer til utdanningen din? (om ikke, hvorfor?)
- Kan du fortelle om yrkeshistorien din i Polen og Norge (eventuelt andre land)? Hva slags yrker har du hatt i hvilke land og hvilke stillinger.
- Hvordan fikk du jobben du har i dag?
- Var det vanskelig å få seg en jobb her?
- Jobber du i en stor bedrift, har du mange kollegaer?
- Jobber du i et mangfoldig miljø, om du gjør det, hva slags språk kommuniseres det mest i på jobben din?
- Hvordan er det sosiale miljøet på jobben din?
- Deltar du på aktiviteter gjennom jobb? (julebord, sommerfest, lønningspils)
- Ser du på noen av kollegaene dine som dine venner?
- Har du noen gang vært redd for å miste jobben din her i Norge? Fortell
- Jobber du som vikar, deltid, heltid, frivillig, selvstendig næringsdrivende?
- Tror du at du i fremtiden er i det samme yrket som nå?
- Føler du det er enklere å få en jobb i Polen enn i Norge, i andre land i forhold til Norge? Hvorfor?

2. Integrasjon/inkludering

- Kjente du noen i Norge før du kom hit?
- Har du venner i Norge, norske, polske, andre?
- Hvem tilbringer du fritiden din med?
- Syntes du det er vanskelig å få norske venner? Hvis ja, hvorfor? Hva er barrierene?
- Har du noen gang følt deg ensom i Norge? Har du noen spesifikke situasjoner?
- Var det vanskelig å finne et sted å bo når du kom hit?
- Hva forbinder du med ordet integrasjon/integrert?

- Føler du deg integrert i det norske samfunnet? I hvilke situasjoner?
- Har arbeidsplassen din enkelte tiltak for å få utenlandske arbeidere integrert?
- Har du aktivt prøvd å integrere deg på arbeidsplassen din? Hvordan?
- Har du noen gang i noen situasjoner følt deg ekskludert/diskriminert på arbeidsplassen din? Fortell
- Hvordan tror du arbeidsmigranter kan føle seg integrert i det norske samfunnet?
- Har du noen gang hatt behov for informasjon om det norske samfunnet, regler i arbeidslivet, sosial velferd, tannlege, lege, sykefravær osv.? var denne informasjonen lett tilgjengelig? Hvor eller til hvem henvendte du deg ved slike spørsmål? Kommer du på noen slike situasjoner?
- Vil du si at din sosiale mobilitet er høyere nå enn den var i Polen, lavere, eller samme? Hvorfor?

3. Språk og kjønn

- Hvilke språk snakker du, og hvor godt?
- Kan du prate og skrive norsk? I så fall, hvordan lærte du deg norsk?
- Hvilket språk brukes mest på arbeidsplassen din?
- Tror du språk er viktig for hvilke jobber du kan få i Norge? Hvilke og hvorfor?
- Er det viktig for deg å kunne norsk for din egen situasjon i samfunnet?
- Har du møtt på utfordringer med tanke på språk i det norske samfunnet?
- Har du følt på noen utfordringer grunnet ditt kjønn her i Norge? I arbeid, i samfunnet? I så fall, hvordan? Ser du noen forskjeller fra den polske konteksten?
- Hvorfor tror du polske kvinner velger å dra til Norge?
- Tror du det er noen forskjeller i hvorfor polske menn og polske kvinner velger å komme til Norge?
- Tror du det er lettere for polske menn enn polske kvinner å få arbeid i Norge, eller omvendt? Hvorfor?
- Ser du noen forskjeller i risikoen ved å migrere til Norge hva gjelder polske kvinner/polske menn?
- Hvorfor tror du polske kvinner velger å bli boende i Norge?
- Ser du noen fordeler med tanke på kjønn når det gjelder å bli værende i Norge i forhold til Polen, eller andre land du har bodd i?

Det går mot slutten... Til slutt noen spørsmål om deg, Polen og Norge

- Har du familie eller venner som arbeidsmigrerte til Norge eller andre land før du gjorde det?
- Følte du at det var en risiko ved å dra til Norge? Om du gjorde det, på hvilken måte, og føler du det fortsatt?

- Hvordan opplevde du det norske samfunnet I begynnelsen av oppholdet ditt?
- Hvor lenge tenkte du at du skulle bli I Norge da du først kom hit?
- Hvor lenge har du vært her?
- Hvor lenge tror du du kommer til å være her og hvorfor?
- Vil du si at den norske mentaliteten er annerledes fra den polske? På hvilke måter?
- Om du føler det er en annerledes mentalitet her, har dette vært utfordrende for deg, på hvilke måter?
- Føler du det er et annet slags system I Norge, på hvilke måter, og hvordan har dette påvirket deg?
- Hadde du mye kunnskap om Norge før du bestemte deg for å dra hit?
- Føler du at du har mye kunnskap om Norge I dag?

Avsluttende

- Er det noe du vil føye til? Eller spørre om?
- Tusen takk for din deltakelse

Informasjonsskriv på norsk

Vil du delta i forskningsprosjektet

“Integrering uten introduksjon. Polske kvinnelige arbeidsmigranter i [by] - en usynlig integrasjon?”

Jeg er en masterstudent ved NTNU i [by] som ønsker å intervju polske kvinnelige arbeidsinnvandrere bosatt i [by] til min masteroppgave. Formålet med oppgaven er å utforske hvordan polske kvinner integrerer seg i det norske samfunnet og om de opplever å være inkludert, primært gjennom arbeid. Deltakelse i prosjektet innebærer at du samtykker til et intervju som vil vare opp imot en time.

Under intervjuet vil det bli brukt båndopptaker og jeg vil ta notater slik at det er mulig å huske hva som har blitt sagt. Personidentifiserbare data (email/telefonnummer) vil bli holdt adskilt fra intervjudata som vil lagres sikkert på server hos NTNU. Det er kun jeg og mine veiledere - Turid Fånes Sætermo og Berit Gullikstad - som vil ha tilgang til opplysninger om deg. Opplysninger om

deg vil bli anonymisert i studien og slettet innen prosjektets avslutningsfrist, senest 01.06.2021⁹.

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter kan du ta kontakt med meg på e-mail: sssvennu@ntnu.no eller telefon: 97824818. Du kan også ta kontakt med min veileder Turid Fånes Sætermo på e-mail: turid.satermo@ntnu.no eller telefon: 95777924.

Jeg vil kun bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet og de skal behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Du kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Prosjektet er meldt til NSD- Norsk senter for forskningsdata AS.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Eventuelt student

⁹ Prosjektet ble utsatt til 2022.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Integrering uten introduksjon. Kvinnelige arbeidsmigranter i Trondheim- en usynlig integrasjon?» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 01.06.2021

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Informasjonsskriv på engelsk

**Do you want to participate in the scientific project
“ Integration without introduction. Polish female migrant workers in
[by] - an invisible integration?”**

I am a Master student at NTNU in Trondheim who wish to interview Polish female migrant workers residing in [by] for my Master Essay. The purpose of this project is to explore how Polish women integrate themselves into the Norwegian society, and if they experience being included, primarily through work. Participation in this project involves your consent for an interview which will last up to an hour.

An audio recorder will be used during the interview and notes will be taken for the purpose of remembering utterances correctly. Personal identification data (e-mail and telephone number) will be kept apart from the interview data which will be secure at a server at NTNU. It is only I and my advisors - Turid Fånes Sætermo and Berit Gullikstad - who will be able to access information about you.

Personal information (e.g. age, name and so forth) will be anonymized in the essay and deleted when I am finished with my project, at the latest 01.06.2021¹⁰.

If you have any questions about the project or if you wish to use your rights you are able to contact me on e-mail: sssvennu@ntnu.no or by telephone: 97824818. You can also contact my advisor Turid Fånes Sætermo on e-mail: turid.satermo@ntnu.no or by telephone: 95777924.

I will only use information about you for the purpose of what I have told you in this letter. Information will be confidential and in accordance with the personal protection regulations. You have the right to withdraw your consent at any time for no reason. All information about you will then be anonymized. Withdrawing will not have any negative consequences as you no longer wish to participate, or later wish to withdraw from the study.

The project is sent to NSD- Norsk senter for forskningsdata AS. (Norwegian center for scientific data)

Your rights

As long as you can be identified in the data material you have the right to:

- Know the personal information registered on you,
- Correcting personal information about you,
- Get personal information about you deleted,
- Receive a copy of the personal information about you, and,
- Send a complaint to «personvernombudet» or to «Datatilsynet» about the handling of your personal information.

What gives us the right to handle personal information about you?

We are handling information about you based upon your consent.

Best regards

Project manager
(Scientist/advisor)

student

¹⁰ Prosjektet ble utsatt til 2022.

Declaration of consent

I have received and understood the information about the project «Integration without introduction. Polish female migrant workers in Trondheim- an invisible integration? » and I have been given the chance to ask questions. I consent to:

participating in an interview

I consent to my personal information being handled through the finish of the project, ca. 01.06.2021

(Signed participant, date)

